

ВІКТОР ЮГО

Люкреція Борджія

ТРИ ДІЇ

КИЇВ • ВІДЕНЬ • ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО „ЧАЙКА“

ВИДАВНИЦТВО „ЧАЙКА“.

I. Українська бібліотека.

Досі появились:

- А. Крушельницький: Орли, комедія. 8⁰, 266 + (2) ст.
- Трівога, драма. 8⁰, 132 сторін.
- Змагання, повість. 8⁰, 416 сторін.
- Дужим помахом крил, роман. I. том. 8⁰, 404 сторін.
- А. Хомик: Всесильний доляр, опов., з пер. словом М. Шаповала. 8⁰, 188 сторін. З портретом автора.
- С. Черкасенко: Казка старого млина, драма. 8⁰, 138 + (2) сторін.
- Про що тирса шелестіла, трагедія. 8⁰, 170 + (2) ст.
- Твори, том III. (Поезії.) 8⁰, 238 + (2) сторін.

Друкуються:

- А. Крушельницький: Дужим помахом крил, роман. II. том. 8⁰.
- П. Карманський: Між рідними в південній Америці. 8⁰. З 16 малюнками.

II. Бібліотека світової літератури.

Досі появились:

- В. Гюґо: Люкреція Борджія, трагедія, переклала В. О'Коннор-Вілінська. З передмовою дра Остапа Грицяя. 8⁰, XII + 100 сторін.
- Ч. Дікенс: Цвіркун у запічку, оповідання, переклала Др. Надія Суровцова. 8⁰, 120 сторін.
- Г. Мопасан: На воді, оповідання, переклав М. Шраг. З передмовою дра О. Грицяя. 8⁰. XII + 144 сторін.
- А. Мюссе: Андреа дель Сарто, драма, пер. С. Пащенко. З передм. дра О. Грицяя. 8⁰, VIII + 91 + (1) ст.
- Тіціянів Син, оповід., пер. С. Пащенко. З передмовою дра О. Грицяя. 8⁰, XII + 79 + (1) сторін.
- Стендаль: Абатесса ді Кастро, оповід., пер. С. Пащенко. З передмовою дра О. Грицяя. 8⁰, XVI + 150 ст.
- Ченчі, оповідання, пер. С. Пащенко. З передмовою дра О. Грицяя. 8⁰, XII + 56 сторін.

Друкуються:

- Г. Бальзак: Батько Іоріо, роман, пер. В. О'Коннор-Вілінська. 8⁰.
- Е. Бульвер: Останні дні Помпеїв, роман, переклав Ю. Русів. 8⁰.

ЛЮКРЕЦІЯ БОРДЖІА

ВІКТОР ГЮГО

ЛЮКРЕЦІЯ БОРДЖІЯ

ТРИ ДІЇ

З передмовою

Дра ОСТАПА ГРИЦАЯ

КИЇВ — ВІДЕНЬ — ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО „ЧАЙКА“

з ФРАНЦУЗЬКОГО ПЕРЕКЛАДА
В. О'КОННОР-ВІЛІНСЬКА

в друкарні Христофа Райсера Синів у Відні.

Передмова.

„Люкреція Борджія“ — це п'ятий з черги драматичний твір Віктора Гюґо (1802—1885). Він написаний поетом в р. 1832 — коли йому було 30 років — після доволі болючої невдачі, яку йому зготовила одна-одинокa вистава його четвертої з ряду драми — „Король забавляється“ („Le roi s'amuse“, 1832). Зате немов у нагороду за всі переслідування, напади і прикрости зза того останнього твору, виборола „Люкреція Борджія“ молодому поетові повний тріумф. Ось наперекір усім затіям заскорузлих і злющих проскрипторів, цензорів і противників молодої романтичної творчості, — репрезентованої саме Віктором Гюґо в області драми енергійніше, ніж ким небудь іншим з тодішніх представників французької романтики, — прийняла паризька публіка цю драму з небувалим ентузіазмом. Яка радість для поета, що намагався розбуджувати розуміння оживотворюючих романтичних ідеалів творчості в області драми серед суспільности Расіна й Корнейля! Для поета, якого дотеперішні драматичні спроби ставали майже без виімку при-

водом до формальних боїв між поклонниками святодостойного французького клясицизму і сміливими, геніяльно очайдушними ефебами штуки зпід стягу романтичної школи!

Його „Кромвель“ („Cromwell“, 1827 р.) — написаний головню під впливом поетових розмов з великим драматичним артистом Тальмою*) — був, правда, і лишився книжковою драмою. Але 7000 віршових стрічок її і просто вретично смілива передмова заворушили цілою паризькою пресою, починаючи від архиконсервативної „Gazette de France“, кінчаючи на уміркованім посереднику в стилю журналу „Globe“. А нечувана ересь тої Гюґової передмови до „Кромвеля“ лютила клясицистичний ареопаґ особливо тоді, коли Т. Готіє, той неможливий чудац і безбожник, як впевнювали всі клясицисти, — поважився доказати незбитими доказами, що „ця передмова сяятиме в области драми таким же блеском, як скрижалі Мойсея на горі Сінаю“. Гюґо ось дозволив собі твердити, що правдива драма не стоїть тільки уподоблюванням високих думок, геройських почувань та засадами вимріяно благородних світоглядів. Вона в тій самій мірі має уподоблювати також пороки, кумедности й подлости життя, і що-йно сполукою обидвох тих первнів (su-

*) Франц Йосиф Тальма (Talma, 1763—1826), найславніший французький актор Наполеонової доби. Лишив по собі цінні спомини („Memoires“, 4. т. 1850).

blime + grotesque) вона всилі осягнути драматичну подобу справжньої життєвої дійсності. Значить — усі великодушні герої великих класиків, починаючи від Сіда й Поліевкта, кінчаючи на достойних подобах Федри й Аталії, мають цю хибу, що вони являються властиво не людьми, а пів-божими подобами, а їх творці — як опісля гарно сказав Т. Банвіль (Th. Banville) — надприродними єствами, яких артистичними засобами після їх смерти не міг послугуватися ніхто. Це одно. А друге: Клясики намагалися вмістити цілокруг своїх подій у вузькі межі одного й того самого простору й часу. Найбільші життєві траґедії, навіть ті, що потрясали цілою державою, мусіли для гармонійности цілообразу драматичної картини розгріватися на однім і тім самім місці та все протягом одної доби. Хіба ж те все можливе? — питає Гюґо. Ні, це в житті здебільшого неможливе, — відповідає він. І молодий драматурґ проголошує засаду, що драматичному поетові вільно так часто переносити подію з одного місця на друге, як часто йому цього з рації життєвої правди потреба.

На те правовірні клясицисти гуртка Арноль — де Жуї — Лемерсіє пропамятно обурювалися, але Віктор Гюґо з питомою собі швидкістю намагався трьома найближчими драматичними творами перевести свою сміливу теорію в життя.

„Маріон де Льорм“ („Marion de Lorme“, 1829 р.), „Гернані“ („Hernani“, 1830) та вже згадане „Король забавляється“ — це ті три перші драми після драми про Кромвеля, які попереджують трагедію „Люкреція Борджія“. Геройка першої з них — проста вуличниця. Герой другої — еспанський бандит. Герой третьої — осоружний, горбатий блазен Франца I. Театральна вистава першої і третьої була з огляду на невблагано правдиві подоби деспотичних королів (Людвика XIII. і Франца I.) спершу заборонена. А вистава драми „Гернані“ — дня 25. лютого 1830 р. — лишиться за могутньої стихійности свого вражіння на слухачів на все пропамятною датою в історії французької драми і французького театру взагалі. Вона поділила суспільність остаточно на два, трохи не смертельно ворожі собі табори. Видвигнула на овиді артистичного й письменницького життя два творчі ідеали як дві поборюючі себе сили. Словом, — сотворила між клясиками й романтиками цього пропамятного вечера в Theatre Française настрої такий боєвий, пристрастний і непримиримий, що порівняти з ним можна б хіба той день 23. червня 1789, в яким після гострих слів графа Мірабо до пана де Брезе Французи остаточно поділилися на тих, що мали сотворити революцію, і тих, що мали від неї згинуть. Значить — поклонникам подібних богам героїв клясичної трагедії

треба було поволи забіратися геть або прилучуватися до побідного походу, що його вів на французькій сцені Віктор Гюґо. Спершу під глумливий свист і регіт тих, що повні злорадної насолоди виловлювали найменший промах молодого поета, щоби при кожній нагоді насміхами й вигуками переривати виставу. Навіть шановний пан Сен-Беф, цей французький критик, що спершу покланявся романтикам, а опісля відрікався їх як Юда, впевнював усіх, що „Люкреція Борджія“ — це „безприкладно поганий промах“. Але після всіх дотеперішних вистав — саме ця драма не була вже боротьбою, тільки побідою. Не спробою, тільки ділом. Не завдатком таланту, тільки його повним виявленням. Юрба — оповідає А. Барбу — випрягла коні з повозки поета й завезла його серед нечуваного ентузіазму додому.

Так оцінювали цю драму сучасні. А ми?

Ну — тих майже сто літ, що перейшло від пропам'ятної вистави Гюґової „Люкреції Борджії“ — виявило де-що, чого не добачували одушевлені глядачі першої вистави, очаровані до того пориваючою грою маєстатично гарної панни Жорж (Люкреція) та геніяльного Ф. Ле Метр'а (Дженаро). Новітній читач мусить передовсім зазначити, що історична сторона нашого твору — не дуже вірна, а подекуди навіть наївна. Гюґо не підходить до свого сюжету як романтичний поет-дослідник, тільки як роман-

тик-фантаст. Він так же само односторонній в малюванні відємних, сказати б земських, признак героя, як великі клясики односторонні в розмальовуванні взнеслої вдачі людини. Історична Люкреція Борджія не була ні така злочинна, ні така гарна, ні така демонічна, якою її зображує Гюґо. Новіші досліді виявили взагалі, що ця історична княгиня Ферари з легендарною Люкрецією, сестрою Чезара Борджія, має дуже мало спільного*), особливо ж подоба у драмі В. Гюґо. Цей закид мусить новітній читач піднести з тим більшим правом, що саме сучасні Гюґові романтики й його найближчі друзі — як ось А. де Віні, П. Меріме та Г. Бейль (Стендаль) — стали в області письменницької творчости — хоч і в області прозової епіки — ініціаторами строго науково-дослідного методу. Але Гюґові не йде о те, щоб сотворити історично вірну подобу даної епохи й її репрезентативної людини, тільки о щось цілком протилежне до тричі ідеальних подоб у драмі клясичній. Він не творить з глибин епохи Ренесансу, тільки з глибин своєї опозиції до псевдоклясичної драматики. Тривожно зрівноваженій гармонійности клясиків протиставляє він з насолодою творчого фанатика

*) Див. Lucrezia Borgia, Herzogin von Ferrara. Nach seltenen und zum Teil unbekanntem Quellen von William Gilbert. Leipzig, 1880. — Forschungen zur älteren Geschichte von Florenz. Von Robert Dawidsohn. Berlin, 1896.

скрізь горіючу яркість, можливо болючі дисонанси, вбивчі конфлікти й жорстокі противенства. Грізні, непримиримі як смерть і життя контрасти — такі ж знаменні для його драматичного малюнку, як і Протеві, нечувані, необчислені ніким, раптові зміни драматичної ситуації. Тому драма Гюґа виявляє в порівнянні з класичною трагедією безумовну перевагу бурхливо динамічного первня. Перевагу моменту широкого, зовнішнього життя над статичним моментом глибоко внутрішнього життя у класиків. Гюґо не може придержуватися ні єдності часу, ні єдності простору, бо божевільно жагучий рух великого життя — це одно зі знамен його драми. Трагедія Люкреції й Дженара розгортається між Ферарою й Венецією, на овиді щораз то нових яв, щораз то нових людей і нових фаз дійства, хоч це доказана річ, що Люкреція у Венеції не була ніколи. Гостро яркому кольоритові поодиноких — по змозі видатно гуртових сцен (Гюґо зазначає краски одінь і обстанови) — відповідають гостро яркі анекдотичні моменти, які в знаменитий хоч дуже пересадний спосіб характеризують і півсфантазоване середовище і вимріяного здебільшого героя. Таким майстерним приміненням анекдоти є нпр. 2. і 5. ява першої дії, або 2. ява другої дії. Правда, — введення такого ярко анекдотичного елемента виключає з одної сторони історичну вірність, а з другої психологічну

глибінь. Але Гюґові не треба властиво ні одного ні другого. Він не творить глибших траґедій душ, тільки сліпучо яркі, нечувано цікаві, до божевілля напинаючі увагу драматичні видовища гостро зовнішного характеру. Тому, — коли класики були творцями траґедії, в першу чергу як найвищого роду письменницької творчости, то Гюґо один з перших творців новітньої театралістики у відемнім значінні цього слова. Значить, творцем театрального видовища, кривавого сценічного ігрища, призначеного не для заспокоєння вищих етичних потреб суспільности, а для насичення циркового голоду товпи, спрагненої виду жорстоких, кривавих, невмолимх нагінок долі на людину.

Такими кривавими, хотілося б сказати, чудово жорстокими видовищами для *rapem-et-circenses* юрби в кожна дія, трохи не кожна ява в нашій драмі. Оповідання про таємний морд з початку, повне ефекту виведення молодих людей і Люкреції, захоплююча таємність особи Дженара і відношення Люкреції до нього, — далі момент підслухування Альфонса, страшне здемаскування Люкреції, її розпука зза Дженара й її жадоба помсти, — скільки тут добрих театральних моментів, сценічної стихії і позірно драматичного настрою! А далі ця вражаюча розмова між Альфонсом і Люкрецією, яка так і нагадує грізний своєю красою двобій між львом і леопардом, вужем і крокодилем, — смертельний бій

між двома бестіями, з яких обі рівно сильні, рівно жорстокі й рівно невмолимі. Ця одна ява тут підноситься до висот психологічного малюнку, — це одна з тих, зрештою не надто численних драматичних картин у всіх драмах В. Гюґа, де поетові вдається сотворити не драматичне ігрище, тільки потрясаючий момент справжньої трагедії.

Третій акт за те цілком театральний, обчислений з вирахованням передміського антерпренюра на грубі мельодраматичні ефекти (спів монахів, свічі, домовини etc.) і тому найслабший, а з історичного боку — просто наївно сфантазований.

Так коли звернемо пильнішу увагу на цей мельодраматично-театральний характер Гюґової драматики, то порозуміємо з одної сторони те, чому найяркіші ефектами з його штук спершу так гіпнотизували паризьку юрбу, а з другої — чому сьогодні, в епосі, яка психологічні основи драми поглибила до найбільших глибин, — драма Гюґа не є навіть на стільки жива, що трагедія Расіна й Корнейля. Треба, правда, признати, що в порівнянні з класичною драмою, значить із — *sit venia verbo!* — деспотизмом її правил, у Гюґа більше внутрішньої волі, ширший овид життя й подекуди глибша звязь між суспільністю й одиницею, хоч народ як такий не введений Гюґом все таки ніде на лад, достойний середовища великої французької революції.

Є особливо ж більше щиро людської стихії, людського гріху, немочі й недолі. Та все таки не дасться заперечити, що уровень духовости у драмах Гюґа — особливо ж у протиставленні до його прегарної лірики — назагал не високий. Спитаймо ось: втіленням якого чистолюдського ідеалу являється ця драма про Люкрецію Борджія? Поет відповів би: ідеалу материнської любови. Але в такому разі тяжко порозуміти те, що Дженаро, хоч уже зрілий парубок, все ще тої своєї матери, що ніби любить його до божевілля — не знає особисто. І те, що і в розмові з Дженаром про тайну його роду — (I, 4) — Люкреція не розкриває перед ним своєї материнської тайни, тільки вдоволяється загальними натяками на свою любов до нього, і то такими чисто деклямаційними фразами, що лишає все в пів-еротичнім сутінку.

Те все театральні реквізити друго- і третьорядної вартости, які до величавих подоб у клясичних французьких траґедіях XVII. ст. — особливо ж великого Расіна — маються так, як бенґальські ракети до горючих огнів на жертвеннім вівтарі.

А зрештою: як нам вірити в люблячу матір у цій Люкреції, що таким підступним, осоружно зрадливим робом позбавляє без глибої, траґічнішої причини життя п'ятох молодих людей, онещасливлює з рації своєї кровожадної помсти пять матерей? Таких суперечностей, що пли-

вуть з безумовної, сказати б, безкритично допущеної переваги чисто анекдотичного, чисто театрального елемента над стихійно трагічним — у драмах Гюґа дуже багато. І вони то іноді з великою шкодою для найкращих концепцій руйнують у нього психологічні основи дії й характерів. Як слабо ось схарактеризовані всі друзі Дженара! Й які театральні ці характери довкруги Альфонса й він сам! Так і відчуваємо з кожним словом тих героїв, що таке розуміння драматичного мистецтва не могло витворити романтичної трагедії у великім стилі. І це порозумів небавом і сам Гюґо, покидаючи в р. 1843 — по написанні своєї останньої драми „Бургіграфи“ („Les Burgraves“) — раз на все виставляти свої драми*).

Між тим написав і виставив наш поет ще три драми, а саме: „Марія Тудор“ („Marie Tudor“, 1833 р.) з цілком неісторичною подобою героїнки, „Анджельо, самодержець Падуї“ („Angelo, tyran de Padua“, 1835 р.), з гарними жіночими типами, та „Рюї Бля“ („Ruy Blas“, 1839 р.), теж повну яскравих фантазій ніби історичного характеру. З усіх тих драматичних творів глибшої вартости не має ні один. Поетичних місць — тут і там навіть великої краси (як взагалі у драмах Гюґо) — і в них не мало. Є також де-які вдатно ви-

*) З пізніших драматичних творів поета, — які він тільки відчитував своїм друзам, — найбільше цікавою вважалась драма „Торквемада“.

ведені характери (Тісбе). Але на загал і це сфантазовані видовища, які з високим престижем новітньої драми не можуть мати багато спільного.

Та проте, — хоч і не можна причислити Гюґових драм до найкращих творів цього найбільшого поета Франції ХІХ. ст., то треба в них бачити все таки найцікавіші драматичні спроби молоді французької романтики. І варто їх читати на те, щоб саме на основі їх порозуміти гаразд ту нестерпну красу королівських трагедій Корнейля й Расіна, якої животворний блиск зумів геніяльно смілий, але в ґрунті річи на жаль несправедливий осуд Г. Е. Лессінґа*) на якийсь час притемнити.

Др. Остап Грицай.

*) „Hamburgische Dramaturgie“ (1748).

ВІКТОР ГЮГО
ЛЮКРЕЦІЯ БОРДЖІЯ

О С О Б И

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ БОРДЖІЯ
ДОН АЛЬФОНСО Д'ЕСТЕ
ДЖЕНАРО
ГЮБЕТА
МАФІО ОРСІНІ
ДЖЕПО ЛІВЕРЕТО
ДОН АПОСТОЛО ГАЗЕЛА
АСКАНІО ПЕТРУЧІ
ОЛОФЕРНО ВІТЕЛОЦО
РУСТІЦЕЛО
АСТОЛЬФО
ПРИНЦЕСА НЕЇРОНІ
ПРИДВЕРНИК
ЧЕНЦІ

Сіньори, пажі, слуги
Венеція — Ферара

Перша дія.

Образа за образою.

Перша частина.

Тераса палацу Барбаріґо у Венеції. Це бенкет уночі. По сцені що разу переходять маски. З двох боків тераси пишно освітлений палац гуде музикою. У глибині, у підніжку тераси протікає канал Дзюка, по якому од часу до часу видно, як пливуть у темряві напів-освітлені ґондоли з масками й музиками. Кожна ґондола перепливає у глибині сцени з лагідною або сумною мельодією, що помалу замірає в далині. На задньому пляні Венеція в місячному сяйві.

Ява I.

Молоді сіньори, розкішно убрані, з масками в руках, розмовляють на терасі.

ГЮБЕТА, ДЖЕНАРО, в капітанському убранні; ДОН АПОСТОЛО ГАЗЕЛА, МАФІО ОРСІНІ, АСКАНІО ПЕТРУЧІ, ОЛОФЕРНО ВІТЕЛОЦО, ДЖЕПО ЛІВЕРЕТО.

ОЛОФЕРНО. Ми живемо в такий час, коли робляться страшні вчинки, і про цей не варто було-б говорити, але-ж дійсно ніколи не ставалося більш злочинної і темної події.

АСКАНІО. Темна подія темних людей.

ДЖЕПО. Мені відоме це діло, панове. Я знаю його від мого кузена, найсвятішого кардинала Каріоля, освідомленого найкраще від усіх. Ви знаєте, той кардинал Каріоля, що мав гостру суперечку з кардиналом Ріаріо з приводу війни проти Карла VIII, французького короля.

ДЖЕНАРО (*позіхаючи*). А-а! Тепер Джепо почне оповідати нам історії. Що до мене, то я не слухаю. Я вже досить стомився й без того.

МАФІО. Ці речі, цілком зрозуміло, не цікавлять тебе, Дженаро. Ти хоробрий капітан авантюрик. Ти маєш фантастичне прізвисьце. Ти не знаєш ні свого батька, ні своєї матері. Немає сумніву в твоїм шляхетському походженні, коли дивитись, як ти тримаєш шаблю: але все, що відомо про твоє шляхетство, то тільки те, що ти бешся, як лев. Слово чести, ми з тобою товариші по зброї, й тебе не повинно ображати те, що я кажу тобі. Ти урятував мені життя у Ріміні, а я тобі на Венсенському мості. Ми заприсяглися підтримувати один одного і в коханні, і в небезпеці, мститися, коли доведеться, мати за ворога мені твого ворога, а тобі мого. Один астрольоґ навіщував нам, що ми помремо з тобою разом однією смертю й ми дали йому десять золотих цехінів за те, що добре нам наврочив. Ми не друзі, ми побратими. Тільки, на твоє щастя, ти звешся просто Дженаро, ні від кого не залежиш і не тягнеш за собою

тієї фатальної спадщини, яка чипляється іноді до історичних імен. Щасливий. Тобі байдуже, що діялось, що діється, аби вистарчало людей для війни, а жінок для втіхи. Навіщо тобі історії родин і міст, тобі, дитині прапору, що не має ні родини, ні міста? Бачиш, Дженаро, для нас то інча річ. Ми мусимо цікавитись трагічними подіями нашого часу. Наші батьки й матері звязані були з тими трагедіями і майже всі наші родини іще досі ллють кров. — Розкажи нам, що ти знаєш, Джепо.

ДЖЕНАРО (*кидається у фотелю в стані людини, що хоче спати*). Ви збудите мене, коли Джепо скінчить.

ДЖЕПО. Отже. Це у тисяча чотиреста девяносто...

ГЮБЕТА (*у кутку сцени*). Девяносто сьомому.

ДЖЕПО. Так. Девяносто сьомому. Однієї визначної ночі з середи на четвер...

ГЮБЕТА. Ні. З вівторка на середу.

ДЖЕПО. Маєте рацію. — Так от цієї ночі один човнарь перевізник на Тібрі, що доглядав свій крам, лежачи в човні коло берега, побачив щось страшне. Це було трохи нижче церкви святого Єроніма. Могло бути коло пяти годин ранку. Перевізник зауважив у темряві двох людей, що йшли дорогою ліворуч од церкви якось неупевнено, неспокійно; через який час за ними виникло ще двоє других, а потім ще троє: сім усіх разом. Тільки один з них їхав

на коні. Ніч була темна. З усіх домів, що стоять понад Тібром, світилося лише в одному вікні. Сім чоловік наблизилося до води. Той, що їхав верхи, повернув свого коня задом до Тібра й тоді човнар ясно побачив на свої очі дві ноги, що звисали по один бік коня, а голову й руки по другий, — труп людини. Поки одні вартували на розі вулиці, двоє з тих, що прийшли раніше, зняли з коня труп, хитнули його двічі чи тричі з усієї сили й кинули на середину Тібра. У той мент, коли труп плюснув у воду, той, що сидів на коні, звернувся з якимсь питанням, а двоє відповіли йому: „Так, ясно-вельможний“. Тоді вершник повернувся до Тібру і зауважив щось чорне, що коливалося на воді. Він запитав, що то є, і йому відповіли: „Ваша вельможність, то кирея його вельможности, покійника“. І хтось з присутніх кинув каміння на кирею й вона пішла у воду. Скінчивши те, вони всі разом вийшли на дорогу, що веде до Святого Якова, і зникли. Ось що бачив перевізник.

МАФІО. Жахлива подія. Чи то був хто зі значних людей, якого кинуто в річку? Цей кінь справляє якесь химерне вражіння. Убивник на кульбаці й убитий у поперек коня.

ГЮБЕТА. На коні було два брати.

ДЖЕПО. Ви сказали правду, пане де Бельверано. Убитий, то був Жан Борджія; вершник, то був Цезарь Борджія.

МАФІО. Родина сатани ці Борджії! Але скажіть, будь ласка, Джепо, завіщо брат згубив брата?

ДЖЕПО. Я не скажу вам того. Причина душегубства така нелюдська, що навіть і згадувати про неї гріх.

ГЮБЕТА. Так я вам скажу. Цезарь, кардинал Валенци, убив Жана, герцога Гандії, через те, що обидва брати любили одну жінку.

МАФІО. І хто була та жінка?

ГЮБЕТА *(усе з глибини сцени)*. Їх сестра.

ДЖЕПО. Годі, пане Бельверано. Не вимовляйте при нас імени цього страховища. Поміж нашими родинами немає ні одної, щоб не зазнала од неї якогось лиха.

МАФІО. Чи не було там уплутано ще й дитини?

ДЖЕПО. Так, була й дитина. Я назову вам тільки її батька, Жана Борджія.

МАФІО. Тепер то вже мабуть дорослий чоловік.

ОЛОФЕРНО. Він зник.

ДЖЕПО. Чи то Цезарь Борджія одібрав його від матері, чи то мати заховала його від Цезаря Борджія? Не відомо.

ДОН АПОСТОЛО. Як що мати заховала його, то зробила добре. З того часу, як Цезарь Борджія, кардинал Валенци, став герцогом Валансінуа, він убив, як вам відомо, крім свого брата Жана, двох небожат, синів Гіфрі Борджія,

і свого брата у друге, Франсуа Борджія. Цей чоловік лютий вибивати своїх родичів.

ДЖЕПО. Він хоче залишитись єдиним Борджія й забрати собі всі багатства папи.

АСКАНІО. А сестра, яку ви нам не хочете назвати, Джепо, чи не заховалася таємно в той самий час у монастирі Сен-Сікста, нікому не відомо для чого?

ДЖЕПО. Здається так. Це було, щоб розлучитись з сіньором Жаном Сфорца, своїм другим чоловіком.

МАФІО. А як звався той перевізник, що все бачив?

ДЖЕПО. Не знаю.

ГЮБЕТА. Він звався Жоржео Шіавоне і мав за працю перевозити ліс по Тібру до Ріпета.

МАФІО (*зтиха до Асканіо*). Цей Еспанець більше знає в наших справах, ніж ми, Італійці.

АСКАНІО (*тихо*). Я так, як і ти не маю довіря до цього пана де Бельверана, але не будемо заглядати дуже глибоко, бо там може ховатися щось небезпечне.

ДЖЕПО. Ой, панове, панове, які часи доводиться нам переживати. Чи знайдете ви хоч одну людину, яка була-б певна за своє життя кілька день наперед у цій нещасній Італії з її війнами, чумою і Борджіями.

ДОН АПОСТОЛО. Сіньори, я думаю, що всі ми, які тут є, повинні взяти участь у тому посольстві, котре висилає Венеційська республіка

до герцога Ферари, щоб привітати його з одіб-
ранням Ріміні од Малатести. Коли ми виїзжа-
ємо до Ферари?

ОЛОФЕРНО. Рішуче, післязавтра. Вам ві-
домо, що два послы вже призначені. Сенатор
Тіополо і генерал галер Грімані.

ДОН АПОСТОЛО. Капітан Дженаро теж
буде з нами?

МАФІО. Само собою. Ми з Дженаро ніколи
не розлучаємось.

АСКАНІО. Я повинен зробити вам, панове,
дуже важливу заувагу, а саме, що без нас
пють еспанське вино.

МАФІО. Вертаймось до палацу. — Гей, Дже-
наро! *(до Джепо.)* Але-ж він дійсно заснув під
ваші оповідання, Джепо.

ДЖЕПО. Нехай спить. *(Всі виходять крім
Гюбети.)*

Ява II.

ГЮБЕТА, потім ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ, ДЖЕНАРО
спить.

ГЮБЕТА *(сам)*. Так, я знаю більш за них,
як шопотіли вони між собою. Я знаю більш
за них, але дона Люкреція знає більш за мене,
сіньор Валансінуа знає більше за дону Люкре-
цію, чорт — більше за сіньора Валансінуа,
а папа Александр шостий знає більше за чорта.
(Дивиться на Дженаро.) Як оцій молоді спиться!
(Входить замаскована дона Люкреція. Вона бачить

сплячого Дженаро й дивиться на нього з пошаною і як зачарована.)

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(до себе)*. Він спить. — Цей бенкет видно стомив його. — Який він гарний! *(Повертаючись.)* Гюбета!

ГЮБЕТА. Говоріть до мене голосно, ясна пані! Я тут не Гюбета, а граф де Бельверано, лицар з Кастилії, а ви — маркіза де Понтекадрото, неаполітанська дама. Не повинен ніхто знати, що ми знайомі. Чи ви-ж сами не наказували того, ваша високість? Ви тут не дома; ви у Венеції.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Маєш рацію, Гюбето. Але-ж тут на терасі немає зараз нікого, крім цього юнака, що міцно спить. Ми можемо хвилинку побалакати.

ГЮБЕТА. Як хоче ваша високість. Я маю дати вам ще одну пораду. Не скидайте маски: вас можуть пізнати.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Мені байдуже. Як що вони не знають, хто я така, то мені немає чого боятись, а коли вони знають, хто я, то тоді їм доведеться боятись.

ГЮБЕТА. Ми у Венеції, сіньора. У вас тут багато ворогів, і ворогів вільних. Звичайно, Венеційська республіка не попустить замаху на особу вашої високости, але вас можуть образити.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А! то правда. Мое ім'я дійсно наводить жах.

ГЮБЕТА. Тут не сами тільки Венеційці. Тут і Римляне, і Неаполітанці, і Ломбардці, і Романьоли — Італійці з усієї Італії.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. І вся Італія мене ненавидить! Ти маєш рацію. Але це повинно змінитися. Я родилася не на те, щоб творити зло. Тепер я більш, як коли, почуваю це. Я пішла за приводом моєї родини, — Гюбетто!

ГЮБЕТА. Сіньоро!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Одішли зараз-же накази, які ми дамо тобі до нашого уряду в Сполето.

ГЮБЕТА. Прикажуйте, ваша високість. У мене завжди на поготові чотири осідланих мули й чотири післанці.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що зроблено з Гамасом Акайолі?

ГЮБЕТА. Він досі у в'язниці, чекає, коли ваша високість його повісить.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А Тіфрі Буодельмонте?

ГЮБЕТА. У вежі. Ви ще не дали наказу удавити його.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А Манфред де Курцоля?

ГЮБЕТА. Теж іще не удавлений.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А Спадокапа?

ГЮБЕТА. По вашому наказу дадуть отруту тільки на перший день Великодня. Тепер карнавал, ми маємо ще шість тижнів.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А Перо Капра?

ГЮБЕТА. На цей час він ще єпископ Пезарський і управитель канцелярії, але за місяць од

нього лишиться тільки порох, бо наш Святий Отець папа звелів заарештувати його по вашому проханні й міцно тримає в сутеренах Ватикану.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Гюбето, зараз-же напиши до Святого Отця, що я прохаю його помилувати Пєра Капра! Гюбето, хай увільнять Акайолі! На волю Манфреда де Курцоля! На волю Буодельмонте! На волю Спадокапа!

ГЮБЕТА. Спиніться, спиніться сіньоро! Дайте мені дихнути! Які накази даєте ви мені! Мій Боже! Гряд милосердя! Хлющ пробачення! Мене затопило доброзичливістю. Я не виберусь з цього потопу добрих вчинків!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Добрих чи злих, тобі немає діла, аби я тобі платила.

ГЮБЕТА. А! Добрі вчинки далеко трудніше виконуються, ніж злі. Горе мені, бідному Гюбеті! Тепер, коли ви надумали зробитись милосердною, що станеться зі мною!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Слухай, Гюбето, ти мій найстарший і найвірніший прислужник...

ГЮБЕТА. Уже п'ятнадцять років, що я маю честь допомогати вам.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Добре, Гюбето! Скажи мені, мій старий товаришу, чи не прокидається в тобі бажання змінити своє життя? Чи не відчуваєш ти потреби в тому, щоб нас почали благословляти, після того, як нас тільки проклинали? Чи не досить уже тобі злочину?

ГЮБЕТА. Я бачу, що ви на дорозі стати найдобродійнішою понад усіми принцесами.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Чи наша слава злодійників і отрутників не починає пригнітати тебе, Гюбето?

ГЮБЕТА. Ні трохи. Коли я переходжу вулицями Сполети, я не раз чую навкруги шопотіння того бидла: „Он Гюбета. Гюбета — ніж, Гюбета — шибениця, Гюбета — отрута“. Вони приставили до мого імени вогненне проміння тих призвищ. А коли вони не говорять устами, то говорять очима. Байдуже! Я так звик до своєї поганої слави, як папський служка до одправи.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А чи не спадає тобі на думку, що всі ті ганебні призвища, якими таврують тебе, а разом і мене, можуть зворухнути огиду в тому серці, яке ти бажав-би, щоб тебе любило? Хіба ти не любиш нікого в світі, Гюбето?

ГЮБЕТА. Я дуже хотів-би знати, кого ви любите, сіньора?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що ти розумієш у тому? Я завжди щира з тобою. Я не стану говорити тобі ні про мого батька, ні про моїх братів, ні про мого чоловіка, ні про моїх коханців.

ГЮБЕТА. Але-ж я не бачу по-за тим, кого ще можна любити.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Є щось інше, Гюбето.

ГЮБЕТА. Чи ви стаєте добродійною з любови до Бога?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Гюбето, Гюбето! Як-би істнувало зараз в Італії, у цій злочинній, нещасливій Італії, благородне, чисте серце, повне високої чесноти, серце янгола під убранням солдата; як-би я, бідна жінка, яку кленуть, ненавидять, зневажають люди й присудило небо, злиденна всевладниця серед того розпачу, в якому гине моя душа, мала тільки одну думку, тільки одну надію й утіху перед смертю знайти у тому серці хоч маленьке місце, Гюбето, хоч трохи пошани, хоч трохи ласки; як-би не було у мене другої жадоби, як тільки почути хоч раз, що те серце радісно й вільно бється на моєму; зрозумів-би ти тоді, Гюбето, через що я хочу спокутувати своє минуле, обмити на собі численні плями й повернути на добру славу ту ганебну, криваву славу, яку Італія привязала до мого імени?

ГЮБЕТА. Боже мій, пані! в яку пустелю зайшли ви сьогодні.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Не смійся. Уже давно я думаю так, хоч і не кажу тобі. Коли попадеш у вир злочину, то вже не можеш спинитись по своїй волі. Два янголи змагаються в моїй душі: добрий і злий; але мені здається, що добрий переможе нарешті.

ГЮБЕТА. Тоді, — *Te Deum laudamus, magnificent anima mea Dominum!* — Ви знаєте, я більше

не розумію вас, сіноро; з де-якого часу ви стали для мене цілком загадковою. Місяць тому ваша високість сповіщає про свій одізд до Сполета і прощається з його високістю, доном Альфонсом д'Есте, вашим чоловіком, що має простодушність кохати вас, як голуб, і ревнувати, як тигр; отже ваша високість покидає Ферару і таємно з'являється у Венеції, майже без почиту, під вигаданим іменням Неаполітанки, а я під іменем Еспанця. Тут, у Венеції, ви одходите від мене, наказуєте мені не знати вас, і раптом кидаєтесь по всіх бенкетах, святах, музичних зібраннях, користуючись карнавалом, щоб бути замаскованою, кидаєте мені десь на ходу кілька слів і от увесь цей маскарад кінчається тією казанню, що ви тут мені прочитали. Казань мені од вас, сінора, хіба це не дивно? Ви змінили своє ймення, ви змінили своє убрання, тепер ви змінюєте свою душу. Дійсно, цей карнавал переходить за всі межі. Я просто збиваюся з розуміння. Яка причина такого поведження вашої високости?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*хутко хапає його за руку і притягає до Дженаро, що спить*). Бачиш ти цього юнака?

ГЮБЕТА. Цей юнак не новина для мене й я знаю, що то за ним ви гонитесь увесь час у Венеції під своєю маскою.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що-ж ти скажеш про те?

ГЮБЕТА. Я скажу, що цей юнак спить

тепер, сидячи у фотелі, а як-би він був третім у нашій високоморальній розмові з вами, то йому здавалось-би, що він стоячи спить.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ти не вважаєш його за надзвичайно гарного?

ГЮБЕТА. Він був-би ще гарніший, як-би не заплющив очі. Лице без очей — як палац без вікон.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Як-би ти знав, як я його люблю.

ГЮБЕТА. Це уходить дону Альфонсу, вашій дружині. Я тільки зауважаю вам, що ваша високість даремно губить час, бо, як мені казали, цей юнак кохає гарну дівчину, що зветься Фіамета.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. І дівчина кохає його?

ГЮБЕТА. Здається, що так.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Тим краще. Я бажаю, щоб він був щасливий.

ГЮБЕТА. Оце вже хімерно й зовсім не у ваших звичаях. Я гадав, що ви більш ревниві.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(розглядаючи Дженаро)*.
Яке благородне обличчя!

ГЮБЕТА. Мені він когось нагадує...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(швидко)*. Не кажи мені, кого він нагадує тобі. Лиши мене. *(Гюбета виходить. Дона Люкреція стоїть якийсь час перед Дженаро, як зачарована; вона не бачить двох замаскованих людей, що виходять з глибини сцени й дивляться на неї.)*

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*вважаючи себе на самоті*).
Ось він! Мені таки нарешті вдалось побачити його без страху. Ні, я не марила побачити його гарнішим! О, Боже! Захисти мене од великого горя, щоб він колись ненавидів і зневажав мене. Він-же усе для мене на всьому світі. Мені боязко скинути маску, проте мені треба витерти сльози. (*Вона скидає свою маску, щоб витерти сльози. Два замаскованих чоловіки зтиха говорять між собою, поки вона нахиляється й цілує руку Дженаро.*)

ПЕРША МАСКА. Досить. Я можу вернутись у Ферару. Я приїхав до Венеції тільки за тим, щоб упевнитись в її зраді; я доволі надивився. Мені не можна на довше покидати Ферару. Цей молодий чоловік — її коханець. Як його ім'я, Рустігело?

ДРУГА МАСКА. Його звуть Дженаро. Це капітан лицарів авантурників, завзятець, без батька, без матері, невідомо, хто з роду. Тепер він на службі у Венеційській республіки.

ПЕРША МАСКА. Зроби так, щоб він приїхав до Ферари.

ДРУГА МАСКА. Це зробиться само собою, ясновельможний сіньоре. Він виїздить після-завтра до Ферари з своїми товаришами у складі амбасади Тіополо і Грімані.

ПЕРША МАСКА. Це добре. Те, що мені доносили, вийшло на правду. Я досить надивився, кажу тобі. Ми можемо вертатись. (*Вони виходять.*)

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*стуливши руки і майже навколуюшках перед Дженааро*). О, Боже милосердний. Нехай йому на долю припаде стільки щастя, скільки мені горя. (*Вона цілує Дженааро у чоло; той раптом підводиться.*)

ДЖЕНАРО (*схопивши обидві руки Люкреції*). Поцілунок! Жінка! Слово чести, сіньора, як-би ви були королева, а я поет, то це була-б дійсно пригода на смак Алена Шартье, французького віршотвора. Але я не знаю, хто ви, я-ж — тільки солдат.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Лишіть мене, сіньоре Дженааро!

ДЖЕНАРО. О, ні, сіньоро!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Хтось іде! (*Вона тікає, Дженааро слідом за нею.*)

Ява III.

ДЖЕПО, потім МАФІО.

ДЖЕПО (*виходячи з протилежного боку*). Що то за образ? Це вона? Це венеційська жінка? — Гей, Мафіо!

МАФІО. Що там?

ДЖЕПО. Я повідаю тобі небувалу зустріч. (*Говорить тихо на вухо до Мафіо.*)

МАФІО. Ти певен у тім?

ДЖЕПО. Так як у тім, що ми тут у палаці Барбаріго, а не в палаці Лабія.

МАФІО. Вона залицялась зараз до Дженааро?

ДЖЕПО. До Джєнаро.

МАФІО. Треба виплутати мого побратима Джєнаро з цієї павутини.

ДЖЕПО. Ходімо попередити наших товаришів. *(Вони виходять.— Де-який час сцена порожня. Видно тільки, як на задньому пляні пропливають гондоли з музикою.— Вертаються Джєнаро і дона Люкреція під маскою.)*

Ява IV.

ДЖЕНАРО, ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ця тераса темна й безлюдна. Тут я можу скинути маску. Я хочу, щоб ви бачили моє лице, Джєнаро.

ДЖЕНАРО. Ви дуже гарні!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Подивись на мене уважно, Джєнаро, і скажи мені, що я тобі не страшна.

ДЖЕНАРО. Ви мені страшні? Через що? Навпаки, я почуваю в глибині мого серця, що мене щось тягне до вас.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Значить, ти гадаєш, що міг-би полюбити мене, Джєнаро?

ДЖЕНАРО. Чому-ж ні. Проте я по щирости скажу вам, пані, що є жінка, яку я завжди любитиму більше за вас.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(з усмішкою)*. Я знаю, Фіаметочка.

ДЖЕНАРО. Ні.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А хто-ж?

ДЖЕНАРО. Моя мати.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Твоя мати, твоя мати!
О, Дженаро! Так ти дуже любиш твою мати?

ДЖЕНАРО. Але-ж разом з тим я її ніколи не бачив. Це повинно здивувати вас. Отже, не знаю, через що, мені хочеться довіритись вам. Я повідаю вам те, чого ще нікому не казав, навіть моєму побратимові, Мафіо Орсіні. Може це трохи чудно довірятися так зовсім чужій людині, але мені здається, що ви для мене не зовсім чужа людина. — Я капітан, що не знає своєї родини. Мене виховав калябрійський рибалка й я думав, що то мій батько. У той день, коли мені стало шіснадцять років, той рибалка сказав мені, що він не є мій батько. Через якийсь час приїхав один сіньор і убрав мене, як лицаря, після чого поїхав, не піднявши забрала од свого шолому. Іще трохи згодом якийсь таємничий чоловік, увесь у чорному, приніс мені листа. Я розгорнув його. То писала до мене моя мати, моя мати, якої я не знав, яку я уявляв собі у мріях доброю, ласкавою, ніжною, гарною, як от ви, — моя мати, яку я любив усіми силами моєї душі! Цей лист повідомляв мене, не називаючи ніякого імени, що я високого походження й що моя мати дуже нещаслива. Бідна мати!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Добрий Дженаро!

ДЖЕНАРО. З того дня я зробився лицарем авантюристом, бо вважаючи себе уже чимсь по

походженні, я хотів бути чимсь і по зброї. Я сходив усю Італію, але де-б я не знаходився, першого дня кожного місяця мене одвідує той самий посланець. Він дає мені листа від матері, одбірає мою відповідь і зникає. Він не каже мені нічого й я не говорю до нього, бо він глухий і німий.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Так ти нічого не знаєш про твою родину?

ДЖЕНАРО. Я знаю, що в мене є мати, що вона нещасна й що я віддав-би своє життя на цьому світі, щоб побачити її сльози, й усе моє життя на тому світі, щоб побачити її усмішку. От і все.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що ти робиш з тими листами?

ДЖЕНАРО. Я їх маю всі тут, на моєму серці. Нам, воякам, часто загрожує шабля в груди. Листи матері — то добра заслona.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Благородна вдача!

ДЖЕНАРО. Чи хочете ви бачити її письмо? Ось один з її листів. *(Він виймає з-за пазухи лист, цілує його й передає доні Люкреції.)* Прочитайте його.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(читає)*. „...Не намагайся знати мене, мій Дженаро, поки я не призначу тобі дня. Мене можна пожаліти. Я оточена лихими родичами, які охоче вбили-б тебе, як убили твого батька. Нехай тільки я одна знаю таїну твого уродження, мій сину. Як-би ти

знав ту сумну й разом блискучу таємницю, ти певне не міг-би змовчати про неї; молодість необачна; ти не помічав-би тієї небезпеки навкруги, яку я бачу скрізь; хто знає? ти схотів-би піти їй назустріч з юнацьким завзяттям, ти щось сказав-би, або дав тільки натяк, і не прожив-би двох днів. О, ні! Хай буде тобі досить знати, що в тебе є мати, яка без краю любить тебе й пильнує день і ніч над твоїм життям. Мій сину, мій Дженаро, ти в мене усе, що я люблю на світі. Мое серце тане, коли я думаю про тебе..." *(Вона спиняється, щоб проковтнути сльозу.)*

ДЖЕНАРО. Як ви ніжно читаєте це! Можна подумати, що ви не читаєте, а говорите. — О, ви плачете! Ви дуже добрі, сіньоро, й мені любо, що ви плачете над тим, що пише моя мати. *(Він одбірає листа, знову цілує його й ховає за пазуху.)* Ви бачите, було багато злочину навкруги моєї колиски. — Бідна моя мати! Правда, ви розумієте тепер, чому я не дуже захоплююсь любощами й коханням? Бо в мене тільки одна думка: моя мати! О, визволити мою мати, служити їй, помститися за неї, заспокоїти її, яке щастя! Про кохання я згадаю потім. Все, що я роблю, — я роблю, щоб бути гідним своєї матері. Є багато авантюристів, що не вагаються служити сатані, послуживши святому Михайлові; я служу по правді. Я хочу колись скласти до ніг моєї матері бездоганну шаблю,

королівську. — Скажу вам, сіноро, мене хотіли залучити на службу до цієї ганебної дони Люкреції Борджія. Я зрікся.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро! Дженаро! майте милосердя до злих. Ви не знаєте, що діється в їх серці.

ДЖЕНАРО. Я не маю милосердя до немилосердних. — Але покиньмо це, сіноро. Тепер, коли я сказав вам, хто я такий, скажіть мені так само, хто ви.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Жінка, яка вас любить, Дженаро.

ДЖЕНАРО. Але ваше імя...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Не питайте мене нічого більше. *(Вогні. Бучно входять Мафіо й Джено. Дона Люкреція швидко надіває маску.)*

Ява V.

Ті самі, МАФІО ОРСІНІ, ДЖЕПО ЛІВЕРЕТО, АСКАНІО ПЕТРУЧІ, ОЛОФЕРНО ВІТЕЛОЦО, ДОН АПОСТОЛО ГАЗЕЛА. Сінбори, дами, пажі, що несуть смолоскипи.

МАФІО *(з смолоскипом у руці)*. Дженаро, чи хочеш знати, хто є ця дама, якій ти говориш про кохання?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(на бік, під своєю маскою)*. Милосердний Боже!

ДЖЕНАРО. Хоч усі ви мої друзі, але божуся, що як-би хто з вас доторкнувся до маски цієї дами, то виявив-би себе занадто сміливою

і не розумною дитиною. Маска жінки мусить бути в пошані, як лице чоловіка.

МАФІО. Перш за все треба, щоб жінка була жінкою, Дженаро! Але ми не маємо наміру ображати цієї. Ми тільки хочемо назвати себе їй. (*Наближаючись на крок до дони Люкреції.*) Сіньоро, я Мафіо Орсіні, брат герцоґа де Гравіна, якого ваші слуги удавили уночі, коли він спав.

ДЖЕПО. Сіньоро, я Джепо Ліверето, небіж Ліверето Вітелі, якого ви наказали зарізати у льохах Ватикану.

АСКАНІО. Сіньоро, я Асканіо Петручі, брат у друге Пандольфа Петручі, володаря Сієни, якого ви вбили, щоб вільніше забрати собі його місто.

ОЛОФЕРНО. Сіньоро, мене звать Олоферно Вітелоцо, небіж Яґо д'Апіяні, якого ви отруїли на бенкеті після того, як неправдою одібрали в нього його чудову фортецю в Піомбіно.

ДОН АПОСТОЛО. Сіньоро, ви присудили до смертної кари на ешафоті дона Франціска Газела, дядька по матері дона Альфонса д'Арагон, вашого третього чоловіка, якого по вашому наказу забито списами на сходах собору святого Петра. Я дон Апостоло Газела, небіж одного й син другого.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О, Боже!

ДЖЕНАРО. Хто ця жінка?

МАФІО. А тепер, коли ми назвали себе, хочете, щоб ми назвали й вас?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ні, ні! Майте милосердя, сіньори! Не при нім!

МАФІО *(зриваючи з неї маску)*. Скиньте вашу маску, сіньоро, щоб ми побачили, чи ви ще можете червоніти.

ДОН АПОСТОЛО. Дженаро, ця жінка, якій ти говорив про своє кохання, отруйниця й розпустниця.

ДЖЕПО. Кровомісна по всіх ступнях. Кровомісна з своїми братами, які вбили один одного за неї.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Милосердя!

АСКАНІО. Кровомісна з своїм батьком, папою!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Змилуйтесь!

ОЛОФЕРНО. Кровомісна з своїми дітьми, як-би вона їх мала, але небо не дає дітей таким виродкам.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Годі! Годі!

МАФІО. Хочеш знати її імя, Дженаро?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Змилуйтесь, змилуйтесь, сіньори!

МАФІО. Дженаро, хочеш знати її імя?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(волочитьсья навколюшках перед Дженаро)*. Не слухай, мій Дженаро!

МАФІО *(простягаючи руку)*. Це Люкреція Борджія!

ДЖЕНАРО *(одтискаючи її)*. О!...

УСІ. Люкреція Борджія! *(Вона падає непритомна до ніг Дженаро.)*

Друга частина.

Майдан у Ферарі. Праворуч палац з бальконом, який прикривають жалюзії, і з низькими дверима. Під бальконом великий кам'яний герб. На ньому видними літерами з золоченої міді виписано: Borgia. Ліворуч маленький будинок з дверима на майдан. На задньому пляні доми і дзвіниці.

Ява I.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ, ГЮБЕТА.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Чи все готово на сьогоднішній вечір, Гюбето?

ГЮБЕТА. Так, сіньоро.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Будуть вони тут усі пятеро?

ГЮБЕТА. Усі пятеро.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Вони мене жорстоко образили, Гюбето!

ГЮБЕТА. Я не був при тому.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Вони були немилосердні.

ГЮБЕТА. Вони таки в голос сказали вам ваше ім'я?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Вони не сказали мені мого імени, Гюбето, вони плюнули мені його у вічи.

ГЮБЕТА. Посеред бенкету?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. При Дженаро.

ГЮБЕТА. Це самонадійні легкодуми, що покинули Венецію і приїхали до Ферари. Правда, їм не можна було не зробити того, коли сенат

призначив їх у склад посольства, що прибуло на тому тижні.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О, тепер він ненавидить мене і зневажає, і то все через них. — А, Гюбето, я помщусь над ними!

ГЮБЕТА. Щастя Боже, доладне слово. Ваші милосердні наміри покинули вас на щастя. Мені далеко легче з вашою високістю, коли вона така, як дійсно є. Я не плутаюсь принаймні. Бачите, сіньоро: озеро — протилежність островові, башта протилежна колодязеві, а я маю собі за честь бути протилежністю добродійної людини.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро разом із ними. Дивися, щоб йому не сталося чого.

ГЮБЕТА. Як-би ви перетворилися на добродійну жінку, а я на чесного чоловіка, це було-б щось страхітне.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Пильнуй, щоб не сталося чого з Дженаро, кажу тобі.

ГЮБЕТА. Будьте спокійні.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Мені дуже хотілось-би побачити його ще раз.

ГЮБЕТА. Боже мій! Ваша високість бачите його що-дня. Ви підкупили його джуру й той умовив свого пана наняти цю халупу перед вашим бальконом, — тепер ви маєте насолоду бачити з-по-за ґрат вашого вікна, як входить і виходить цей лицарь.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я хочу говорити з ним, Гюбето!

ГЮБЕТА. Нема нічого легчого. Пошліть до нього вашого служку Астоліо сказати, що ваша високість призначає йому побачення в палаці на таку то годину.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я зроблю це, Гюбето, але чи схоче він прийти?

ГЮБЕТА. Увійдіть у палац, ваша високість. Мені здається, що він зараз прийде сюди з своїми гуввісами, про яких була річ.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Вони й тепер вважають тебе за графа де Бельверана?

ГЮБЕТА. Вони вважають мене за Еспанця з голови до пят. Я їх найкращий друг. Я позичаю їм гроші.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Гроші? На віщо саме?

ГЮБЕТА. Пробі! Щоб їх мати. До того-ж, справжній Еспанець мусить бути крутієм, що не боїться вхопити чорта за хвіст.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О, Боже! Не допусти мого Дженаро до якого лиха!

ГЮБЕТА. З цього приводу, сіноро, мені спадає на думку одно спостереження.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Яке саме?

ГЮБЕТА. Треба, щоб хвіст у чорта був добре причеплений, прибитий і припнятий, аби не одірвався, бо в дуже багато охочих сіпати його.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ти при всіх нагодах тільки смієшся, Гюбето!

ГЮБЕТА. У кожного своя вдяча.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Здається, це вони. — Подбай про все. *(Вона входить у палац через маленькі двері під балконом.)*

Ява II.

ГЮБЕТА *(сам)*. Що воно отсей Дженаро? І на якого чорта він їй придався? Мені взагалі байдуже до всіх секретів ясновельможної сіньори, але цей мене дуже цікавить. Правду кажучи, вона не цілком довіряє мені в цій справі, то нехай і не сподівається на мою допомогу, а виплутується сама, як знає, з тієї пригоди. Але-ж чи не дивно, щоб могла покохати дочка Родріго Борджія і Ванеци, яка сполучає в собі папську й куртизанську кров! Сіньора Люкреція стає плятонічною. Я тепер нічому не здивуюся, хоч-би навіть мені сказали, що папа Александр шостий вірує в Бога! *(Він дивиться в суміжну вулицю.)* Ага! Ось вони, наші божевільні юнаки з венеційського карнавалу. Їм спала розумна думка покинути вільну країну й приїхати до Ферари після того, як вони на смерть образили ферарську герцогіню. На їх місці я безперечно утримався-б пристати до венеційського посольства. Але-ж така вже та молодь. Її як-раз пориває лізти в пащу вовкові. *(Входять молоді сіньори, не помічаючи спочатку Гюбети, який став за кольоною, що підтирає балкон, і наглядає. Вони розмовляють зтиха, збентежено.)*

Ява III.

ГЮБЕТА, ДЖЕНАРО, МАФІО, ДЖЕПО, АСКАНІО,
ДОН АПОСТОЛО, ОЛОФЕРНО.

МАФІО (*тихо*). Говоріть, що хочете, панове, а не розумно було їхати до Ферари після того, як вразили в саме серце сіньору Люкрецію Борджія.

ДОН АПОСТОЛО. Що ми мали робити? Сенат призначив нас сюди. Хіба можливо заперечити найсвітлішому венеційському Сенатові? Раз призначено, — мусіли їхати. Проте я згоджуюсь з тобою, Мафіо, що Люкреція Борджія дійсно дуже небезпечний ворог. Тут вона всевладна.

ДЖЕПО. А що-ж по твоєму, Апостоло, вона може зробити нам? Чи ми не на службі у Венеційської республіки? Чи ми не в складі її посольства? Зачепити хоч волосину на нашій голові, то було-б проголосити війну дожеві, а Ферара не дуже то охоче стикається з Венецією.

ДЖЕНАРО (*осторож у задумі, не приєднуючись до розмови*). О, моя мати! Хто скаже мені, що я можу зробити для бідної моєї матері?

МАФІО. Можна покласти тебе вповош труни, Джепо, не зачепивши ні однієї волосини на твоїй голові. Є отрути, якими Борджії оперують без найменшого галасу, ще краще за сокиру й ніж. Пригадай, яким чином Александр

шостий звів із світу султана Зізіму, брата Баязетового.

ОЛОФЕРНО. І скільки інших!

ДОН АПОСТОЛО. Що до Баязетового брата, то його історія цікава й разом з тим страшна. Папа упевнив його, що його отруєно за обідом Карла Французького. Зізіма повірив тому і згодився прийняти з прекрасних рук Люкреції Борджія так звану проти-отруту, яка за дві години увільнила Баязета від його брата.

ДЖЕНАРО. Видно, цей бравий Турок нічого не тямив у політиці.

МАФІО. Так. Ці Борджії мають отрути, які вбивають за один день, за місяць, або за рік — по їх волі. Ці ганебні отрути роблять вино добрішим і його випивають враз із насолодою. Вам здається, що ви зп'яніли, а ви вже умерли. Або людина раптом впадає в знесилля; лице покривається зморшками, очі завалюються, волосся сивіє, зуби ламаються, як скло; він не ходить, а волочить ноги, він не дихає, а хропить, він більш не сміється, він більш не спить, його трусить пропасниця на сонці в саму спеку; молода людина робиться дідом; він хляне так якийсь час і нарешті вмирає. Він умирає, і тоді згадують, що пів року тому, або рік він випив шіпрського вина в одного з Борджіїв. (*Повертаючись.*) Гляньте, панове, он як-раз Монтефельтро, якого може ви знаєте; він з цього міста; йому саме сталася та пригода. Он

проходить у тому боці майдану. Подивіться на нього. *(Видно в глибині сцени йде сивий, худий чоловік; він хитається, кутить, спіраючись на щіпок; на ньому тепла кирея.)*

АСКАНІО. Бідний Монтефельтро!

ДОН АПОСТОЛО. Якого він віку?

МАФІО. Мого віку. Йому двадцять девять років.

ОЛОФЕРНО. Я його бачив торік такого свіжого й здорового, як ви.

МАФІО. Три місяці тому він вечеряв у нашого Святого Отця папи в його Бельведерських виноградниках.

АСКАНІО. Це мерзота!

МАФІО. О, розказують дуже химерні речі про ці вечері в Борджіів!

АСКАНІО. Оргії оздоблені отрутами.

МАФІО. Дивіться, панове, яке це безлюдне місце навкруги нас. Люди не наважуються підходити близько до герцоґського палацу. Вони бояться, щоб ті отрути, які тут варять день і ніч, не випаровалися крізь стіни.

АСКАНІО. Панове, вчора відбулась авдієнція нашого посольства у герцоґа. Наша справа майже скінчена. Посольство складається з п'ятидесяти осіб. У такому числі наша відсутність не буде помітна. Я гадаю, що ми розумно зробили-б, як-би покинули Ферару.

МАФІО. Сьогодні-ж.

ДЖЕПО. Панове, буде час і завтра. Сьо-

годня увечері мене запрохано на вечерю до принцеси Неїроні, в яку я закохався до загину, і я не хочу мати вигляд втікача перед найгарнішою жінкою у Ферарі.

ОЛОФЕРНО. Тебе запрохано сьогодні на вечерю до принцеси Неїроні?

ДЖЕПО. Так.

ОЛОФЕРНО. І мене.

АСКАНІО. І мене.

ДОН АПОСТОЛО. І мене.

МАФІО. І мене.

ГЮБЕТА (*виступаючи з-за колони*). І мене, панове.

ДЖЕПО. Дивись, пан де Бельверано! Добре, то ми підемо всі разом. Це буде весела вечірка. Доброго здоровля, пане де Бельверано.

ГЮБЕТА. Даруй вам, Боже, довгого віку, сіньоре Джепо!

МАФІО (*тихо до Джепо*). Я може здамся вам дуже боязким, Джепо. Але-ж, як-що ви хочете повірити мені, то ми не підемо сьогодні на цю вечерю. Палац Неїроні сумежний з герцоґським палацом і крім того я не маю великого довірря до цього сіньора Бельверана.

ДЖЕПО (*тихо*). Чи ви не збожеволіли, Мафіо? Неїроні найчарівніша жінка, я закоханий, кажу вам, а де Бельверано достойний чоловік. Я довідувався про нього й про його рід. Мій батько був разом з його батьком при облозі Гренади в тисяча чотириста вісімдесят якомусь році.

МАФІО. А чи можна довести, що цей є син того батька, який був разом з вашим батьком?

ДЖЕПО. Вам вільно не йти на вечерю, Мафіо.

МАФІО. Я піду, коли ви йдете туди, Джепо.

ДЖЕПО. Слава Юпітерові в тім разі! — А ти, Дженаро, хіба не з нами сьогодні?

АСКАНІО. Хіба Неїроні не запросила тебе?

ДЖЕНАРО. Ні. Видно принцеса вважає мене за дуже незначну особу.

МАФІО (*усміхаючись*). Тоді, брате, ти певно ідеш і собі на якесь побачення?

ДЖЕПО. До речі, повідай нам, що тобі казала сіньора Люкреція того вечора. Вона, видно, без пам'яті від тебе. Мабуть багато дечого наговорила тобі. Обставини балю дуже сприяли їй у тому. Жінки для того вбірають своє тіло, щоб сміливіше роздягти свою душу. Лице замасковане — серце розкрите. (*Уже деякий час дона Люкреція на балконі за напіводсунутими жалюзіями; вона слухає.*)

МАФІО. А, ти оселився як-раз напроти її балкону. Дженаро, Дженаро!

ДОН АПОСТОЛО. Воно небезпечно, мій друже; бо цей достойний герцоґ Ферарський, кажуть, дуже ревнує свою жінку.

ОЛОФЕРНО. Ну бо, Дженаро, розкажи нам, до чого ти дістався у своєму романі з Люкрецією Борджія.

ДЖЕНАРО. Панове, як-що ви не переста-

нете говорити мені про цю огидну жінку, то наші шаблі заблищать на сонці!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(на балконі, до себе)*.
О, горе!

МАФІО. Ми жартуємо, Дженаро. Але мені здається, ми маємо право говорити тобі про цю даму, коли ти носиш її кольори.

ДЖЕНАРО. Що ти хочеш сказати?

МАФІО *(показуючи шарф на ньому)*. Цей шарф?

ДЖЕПО. Це дійсно кольори Люкреції Борджія.

ДЖЕНАРО. Мені прислала його Фіамета.

МАФІО. Ти віриш тому. Люкреція так звеліла сказати тобі. Але це вона вишила для тебе шарф своїми власними руками.

ДЖЕНАРО. А ти відкіля знаєш це, Мафіо? Хто сказав тобі?

МАФІО. Твій джура, підкуплений нею, що передав тобі цей шарф.

ДЖЕНАРО. Прокляття! *(Він зриває шарф, рве його на шматки й кидає під ноги.)*

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(на бік)*. О, горе! *(Вона зачиняє жалюзі, зникає.)*

МАФІО. Проте ця жінка надзвичайно гарна.

ДЖЕПО. Так, але щось небезпечно відбивається на її красі.

МАФІО. Це золотий дукат з одбитком сатани.

ДЖЕНАРО. О, хай буде проклята ця Люкреція Борджія! Ви кажете, що вона кохає мене?

Тим краще. Нехай це кохання стане їй карою. Я її ненавижу, я її ненавижу! Ти знаєш, Мафіо, це завжди так. Не можна бути байдужим до тієї жінки, яка тебе кохає. Її або любиш, або ненавидиш. А чи можна полюбити цю? Чим більше така жінка переслідує тебе своїм коханням, тим більше вона стає огидною тобі. Це не дає мені спокою. Через що міг я заслужити на кохання Люкреції Борджія? Чи це не сором, не ганьба? З тієї ночі, коли ви так гучно назвали мені цю жінку, ви не можете уявити собі, оскільки вона противна мені. Коли мені здалеку вбачалася Люкреція Борджія, як страшний привид цілої Італії, цілого світу. Тепер цей привид став моєю марою. Він приходиться і сідає у мене в головах, він кохає мене, він бажає лягти в моє ліжко. Божуся іменем моєї матері, це мерзота! А! Мафіо вона вбила сіньора де Гравіна, вона вбила твого брата! Так отже, я заступлю тобі твого брата і помщусь на ній за нього! — Ось він, її ганебний палац! Палац пишноти, зради, отрути, палац усього злочину на світі, палац Люкреції Борджія! О, те тавро ганьби, що я не можу покласти на її чоло, я покладу принаймні на чолі її палацу! *(Він стає на кам'яний ослін під балконом і збиває своїм ножем першу літеру імени Borgia; таким робом зостається тільки слово: Orgia.)*

МАФІО. Що він там робить?

ДЖЕПО. Дженаро, ця літера, знята з імени сіньори Люкреції — це твоя голова, знята з твоїх плечей.

ГЮБЕТА. Сіньоре Дженаро, цей каламбур притягне завтра пів міста на допит.

ДЖЕНАРО. Коли шукатимуть виноватого, я назову себе.

ГЮБЕТА *(на бік.)* Це було-б цікаво! Що сказала-б сіньора Люкреція? *(Де-який час двоє чоловіків, одягнуті в чорне, ходять по майдану і налядають.)*

МАФІО. Панове, ось якісь непевні люди поглядають на нас. Мені здається, краще було-б нам розійтися. — Не роби нових дурниць, брате Дженаро.

ДЖЕНАРО. Будь спокійний, Мафіо. Твою руку! — Бажаю вам веселої ночі, панове! *(Він іде до себе. Другі розходяться.)*

Ява IV.

ДВОЄ ЧОЛОВІКІВ, у чорному.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Що ти там робиш, у чорта, Рустіґело?

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Чекаю, щоб ти забрався геть, Астоліо.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Справді?

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. А ти що робиш, Астоліо?

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Чекаю, щоб ти пішов, Рустіґело.

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. До кого-ж ти маєш діло, Астоліо?

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. До того сіньора, що тільки що увійшов сюди. А тобі кого треба?

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Того самого.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Чорт!

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Що ти хочеш робити з ним?

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Одвести його до герцоґіні. — А ти?

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Я хочу одвести його до герцоґа.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Чорт!

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. А що його чекає в герцоґіні?

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Певно кохання. — А в герцоґа?

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Мабуть шибениця.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Як зробити? Він не може бути одночасно і в герцоґа і в герцоґіні: щасливим коханцем і повішеним.

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Ось дукат. Киньмо на орла й решку, кому з нас дістанеться чоловік.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Згода.

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Як що я програю, то скажу герцоґові, що не застав птиці у гнізді. Мені байдуже до герцоґських справ. *(Він підкидає дукат.)*

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Решка.

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК *(розглядаючи на землі).*
Це орел.

ПЕРШИЙ ЧОЛОВІК. Сіньора повісять. Бери його. Прощай.

ДРУГИЙ ЧОЛОВІК. Добраніч. *(Коли перший чоловік зник, він одчиняє низькі двері під балконом, входить туди й вертається через хвилину з чотирьма вартовими, з якими підходить до тих дверей, куди увійшов Дженаро і стукає.)*

Завіса.

Друга дія.

Подружжя.

Перша частина.

Саля герцоґського палацу у Ферарі. Шпаляри з угорської шкури, оббиті золотими визерунками. Роскішні меблі на смак п'ятнадцятого віку в Італії. Герцоґська фотеля з червоного оксаміту, на якому вишито герби дому д'Есте. З боку стіл накритий червоним оксамітом. На задній стіні великі двері. Праворуч низенькі двері. Ліворуч другі низенькі замасковані двері. За низенькими замаскованими дверима, у пристосованому на сцені закутку, вбачаються сходи, що змійкою здіймаються до стелі. Їх освітлює високе вузьке вікно з ґратами.

Ява I.

ДОН АЛЬФОНСО Д'ЕСТЕ у пишному убранні своїх кольорів; РУСТІЕЛО, в убранні тих самих кольорів, але з звичайнішого краму.

РУСТІЕЛО. Вельможний пане герцоґу, ваші перші накази вже виконані, я чекаю на нові.

ДОН АЛЬФОНСО. Візьми цей ключ. Іди до галерії Нуми. Перелічи усі пано, починаючи од великої постаті, намальованої біля дверей;

вона уявляє Геркулеса, Юпитерового сина, одного з моїх предків. Як дійдеш до двадцять третього пано, то побачиш маленький проріз у пащі золотої міланської змійки. Це пано зроблено по наказу Людовіка Мавра. Всунь ключ у той проріз. Пано повернеться на своїх петлях, як двері, і ти побачиш у потайній шафі на кришталевій таці два флякони, золотий і срібний, і два келихи з емалі. У срібному фляконі налита чиста вода. У золотому приготовано вино. Ти принесеш тацю, нічого не рунтаючи, в сумежний кабінет з цією кімнатою, Рустігело, і коли тобі доводилось чути од людей, що розказують, клацаючи од жаху зубами, про ту уславлену Борджієвську отруту, що в порошок біла і блискуча, мов порошок карарського мармору, а всипана у вино перетворює роморантинське вино у сіракузьке, — то ти остерігатимешся торкатись до золотого флякону.

РУСТИГЕЛО. Це все, вельможний пане?

ДОН АЛЬФОНСО. Ні. Ти візьмеш свою найкращу шаблю і стоятимеш у кабінеті за дверима так, щоб чути все, що тут робитиметься й бути на поготові увійти по першому гаслові, яке я подам тобі цим срібним дзвоником; ти добре знаєш його на голос. *(Показує дзвоник на столі.)* Як-що я гукну: „Рустігело!“, — ти увійдеш з тацею, коли я подзвоню у дзвоник, ти увійдеш з шаблею.

РУСТИЕЛО. Розумію, вельможний пане.

ДОН АЛЬФОНСО. Тримай голу шаблю в руці, щоб не гаятись виймати.

РУСТИЕЛО. Гарзд.

ДОН АЛЬФОНСО. Рустієло, візьми дві шаблі. Одна може зломитись. — Іди.

РУСТИЕЛО *(виходить у маленькі двері)*.

ПРИДВЕРНИК *(увіходячи в середні двері)*.
Наша сіньора герцогіня хоче говорити з нашим сіньором герцоґом.

ДОН АЛЬФОНСО. Проси сіньору.

Ява II.

ДОН АЛЬФОНСО, ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(входить у запалі)*. Сіньоре, сіньоре, це недостойно, це гидко, це ганебно! Хтось з вашого народу, — чи вам відомо це, дон Альфонсо, — збезчестив імя вашої жінки, виписане під моїм родинним гербом на фасаді вашого власного палацу. Це зроблено привселюдно, серед білого дня, ким? — я не знаю, але-ж це нечувана наруга й нахабство. З мого імени зробили ганебний напис, і ваш нарід, що є найгірший з усієї Італії, регочеться тепер там перед моїм гербом, як перед яким стидовищем. Чи ви гадаєте, дон Альфонсо, що я не противитимусь тому й не волітиму краще умерти враз од ножа, ніж безліч разів од тих отрутих ураз і глузування? Вибачайте, сіньоре, зо

мною дивно поводяться у вашій Ферарі! Це вже обридло мені й я помічаю, що ви дивитесь цілком спокійно, як у ваших володіннях тягають по бруду честь вашої жінки, шарпають її образами й наговорами. Мені треба доброї відповіді на все це, сіньоре герцоґу! Приготуйтеся вчинити правосуд. Це випадок великого значіння, зауважте собі. Чи ви гадаєте, що я не цікавлюсь нічиєю пошаною на світі й що мій чоловік може увільнити себе від обов'язків лицаря? Ні, ні, сіньоре, хто одружився, той зобов'язався. Хто дає свою руку, повинен утримувати її. Я рахую на це. Що не день, то нові образи й я ніколи не бачу вас обуреним. Чи той бруд, яким мене обливають, не переходить і на вас, дон Альфонсо? Отже покажіть хоч раз, що ви розсердились за мене. Ви кажете не раз, що закохані в мене, так кохайте-ж мою славу. Ви ревнуєте, так ревуйте мою честь. Від того, що я подвоїла своїм посагом вашу спадщину; що я принесла вам на шлюб крім золотої троянди і благословення папи, ще й ті речі, які мають більше місця на світі: Сієну, Ріміні, Сезену, Сполето і Піомбіно; більше міст, ніж у вас палаців, і більше герцоґств, ніж у вас баронств; з того, що я зробила з вас наймогутнішого господаря в Італії, не випадає вам, сіньоре, попускати, щоб нарід ваш привселюдно висміював мене й ображав; щоб ваша Ферара показувала паль-

цями усій Європі вашу жінку в нижчому становищі, ніж наймичка у прислужників вашого конюха; не випадає, кажу я, щоб ваші піддані, де-б тільки не зобачили мене, казали: „Ох, оця жінка!“ — Отже я вас попережаю, сіньоре, що хочу, щоб сьогоднішне злочинство було розглянуто, розшукано й належно покарано, а инакше я пожаліюся папі, я звернуся до Валансінуа, який стоїть зараз у Форлі з п'ятнадцятьма тисячами озброєних вояк, і тоді ви побачите, чи воно варто того, щоб ви підвелись з вашої фотелі.

ДОН АЛЬФОНСО. Сіньоро, злочин, на який ви скаржитесь, відомий мені.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Як, сіньоре! Злочин відомий вам, а злочинця не розшукано?

ДОН АЛЬФОНСО. Злочинця розшукано.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Боже мій! Коли його розшукано, то чом-же не заарештовано?

ДОН АЛЬФОНСО. Його заарештовано, сіньоро.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Тоді я не розумію, чому його досі не покарано?

ДОН АЛЬФОНСО. Я хотів спочатку почути ваш присуд що до кари.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. І добре зробили, сіньоре! — Де він?

ДОН АЛЬФОНСО. Тут.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А, тут! — Мені треба, щоб то було прикладом, чи чуєте, сіньоре?

Це образа величності. За такий злочин одрубують голову, яка його надумала, і руку, що виконувала. — А, він тут! Я хочу бачити його!

ДОН АЛЬФОНСО. Це легко. *(Кличе.)* Ботіста! *(Придверник увіходить.)*

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ще одно слово, сіньоре, поки не привели обвинуваченого. — Хто-б не був цей чоловік, чи з вашого міста, чи навіть з вашого дому, дон Альфонсо, дайте мені слово коронованого герцога, що він не вийде звідсіля живий.

ДОН АЛЬФОНСО. Я даю вам те слово. Я даю вам слово, ви добре чуєте, сіньоро?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Добре. Я добре чую. Тепер приведіть його, я хочу сама спитати його! — Боже мій! що я зробила цим Ферарцям, щоб вони так нападались на мене?

ДОН АЛЬФОНСО *(до придверника)*. Впустіть в'язня. *(Двері в глибині розчиняються, видно Дженаро, що входить обезброєний між двома дозірцями. В той самий мент Рустігело піднімається на сходи в закутку ліворуч за замаскованими маленькими дверима. Він держить у руці тацю, на якій стоять золотий і срібний флякони і два келихи. Він ставить тацю на підлокотнику вікна, добуває свою шаблю й стає за дверима.)*

Ява III.

Ті самі, ДЖЕНАРО.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(на бік)*. Дженаро!

ДОН АЛЬФОНСО *(підходячи до неї, тихо з усмішкою)*. Хіба ви знаєте цього чоловіка?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Це Дженаро. Яка фатальність, мій Боже! *(Вона в розпачі дивиться на нього, він одвертає очі.)*

ДЖЕНАРО. Вельможний герцогу! Я простий капітан і говорю до вас з тією пошаною, яка вам належить. Ваша високість звеліла схопити мене цього ранку в моєму помешканні. Чого вона бажає від мене?

ДОН АЛЬФОНСО. Пане капітане, цього ранку стався злочин образи величності перед тим домом, де ви живете. Імя нашої укоханої дружини й кузіни було непристойно скалічено на фасаді нашого герцоґського палацу. Ми розшукуємо винуватого.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Це не він! Тут помилка, дон Альфонсо. Це не цей молодий чоловік.

ДОН АЛЬФОНСО. Відкіля ви знаєте це?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я в тому певна. Цей молодий чоловік з Венеції, а не з Ферари, тому...

ДОН АЛЬФОНСО. Що це доводить?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Подія сталася цього ранку, а мені відомо, що той час він проводив у однієї так званої Фіамети.

ДЖЕНАРО. Ні, сіньоро.

ДОН АЛЬФОНСО. Ви бачите, що ви не добре поінформовані. Лишіть мені розпитати.— Капітане Дженаро, ви зробили той злочин?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(у розпачі)*. Тут душно! Дихати! Дихати! *(Вона йде до вікна і проходячи поуз Дженаро, каже йому швидко, зтиха.)* — Скажи, що то не ти!

ДОН АЛЬФОНСО *(на бік)*. Вона щось сказала йому тихо.

ДЖЕНАРО. Дон Альфонсо, калябрійські рибалки, що виховали мене й вкинули мене маленького в море, щоб я був дужий і сміливий, научили мене одного закону, який часто ставить у небезпеку життя, але ніколи пошану: — Роби те, що ти кажеш, кажи те, що ти робиш. — Дон Альфонсо, я той, кого ви шукаєте.

ДОН АЛЬФОНСО *(повертаючись до дони Люк्रेції)*. Ви маєте моє слово коронованого герцога, сіноро.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я маю сказати вам два слова на самоті, сіноро. *(Герцог подає знак придворникові й дозірцям, щоб вийшли разом з вязнем у сумежну залю.)*

Ява IV.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ, ДОН АЛЬФОНСО.

ДОН АЛЬФОНСО. Чого ви бажаєте від мене, сіноро?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. То, чого я бажаю від Люк्रेція Борджія

вас, дон Альфонсо, це те, щоб не було вбито цього молодого чоловіка.

ДОН АЛЬФОНСО. Хвилину тому ви влетіли до мене, як борвій розгнівані, в сльозах, ви скаржились мені на вчинену вам образу й пильно вимагали голову злочинця, ви взяли з мене герцоґське слово, що він не вийде звідсіля живий; я дав вам те слово, і от тепер ви не хочете, щоб він умер! — Згляньтесь на Бога, сіньоро, це новина!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я не хочу, щоб цей молодий чоловік умер, сіньоре герцоґу!

ДОН АЛЬФОНСО. Сіньоро, такі особи, як я, не мають звички класти під заставу свої слова. Я дав вам слово, що злочинець умре. Він умре. Ви можете вибрати, якою смертю.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*з веселим виглядом, повним ласки*). Дон Альфонсо, Дон Альфонсо, дійсно ми з вами говоримо дурниці. Згожуюсь, що може я не розважлива жінка. Що поробите, мій батько занадто балував мене. З самого малку виконували всі мої бажання. Те, чого я хотіла чверть години назад, я більш не хочу тепер. Ви добре знаєте, дон Альфонсо, що я завжди була така. Ось сядьте но тут біля мене, та поговоримо любенько, ладненько, як чоловік з жінкою, як добрі друзі.

ДОН АЛЬФОНСО (*з свого боку удаючи себе ніжно прихильним*). Дона Люкреція, ви моя дама й я дуже щасливий, що ви забажали утри-

мати мене на хвилинку біля ваших ніг. (*Він сідає біля неї.*)

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Як гарно бути в добрій згоді! Ви повірите, Альфонсо, я люблю вас і зараз, як у перший день нашого шлюбу, у той день, коли ви так урочисто вїхали в Рим поміж сеньором Валансінуа, моїм братом, і кардиналом Іполітом д'Есте, вашим братом. Я стояла на бальконі сходів Святого Петра. Я ще й досі пригадую вашого білого коня, убраного золотими покрасами, і блискучий царський вигляд, що ви мали на ньому.

ДОН АЛЬФОНСО. А ви були надзвичайно гарні, сіньоро, під вашим срібним покривалом.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О! Не згадуйте мене, коли я згадую вас, сіньоре. Безумовно, всі принцеси в Європі заздріли мені, що одружилася з найкращим кавалером усього християнського світу. Я вас дійсно кохала так, мов мені вісімнадцять років. Правда, ви знаєте, що я вас люблю, Альфонсо? Ви не маєте сумніву в тому? Іноді я буваю холодна й неуважна. Це від моєї вдачі, а не від серця. Слухайте, Альфонсо, як-би ваша високість посварились на мене злегка, я швидко поліпшала-б. Велика річ любитися, як ми! Дайте мені вашу руку, поцілуйте мене, дон Альфонсо. — Справді, чи воно не смішно, як подумати, що принц і принцеса, як ми з вами, сидячи поруч на найкращому герцоґському троні в світі, ледви не

розлаялися за нікчемного венеційського капітанчика авантюрика! Треба вигнати цього чоловіка й більш не говорити про нього. Хай іде, куди знає, дурень; чи так, Альфонсо? Лев і левиця не гніваються на комашню. — Знайте, сіньоре, що як-би герцоґська корона призначена була найгарнішому кавалєру вашого герцоґства Ферари, то знову вона присуджена була-б вам. — Почекайте, я піду скажу од вас Ботісті, щоб він вигнав як найшвидче з Ферари цього Дженаро.

ДОН АЛЬФОНСО. Немає спіху.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*з веселим виглядом.*) Я хочу, щоб мені більш не думати про це. Прошу вас, сіньоре, дайте мені закінчити цю справу по моєму.

ДОН АЛЬФОНСО. Треба, щоб ця справа була закінчена по моєму.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Але-ж зрештою, мій Альфонсо, у вас немає рації бажати смерти цьому чоловікові.

ДОН АЛЬФОНСО. А слово, що я вам подав? Слово королівське святе.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Це добре запевняти народові. Але-ж поміж нами двома ми знаємо, що це таке. Святий Отець пообіцяв не посягати на життя Зізіми. Це ні скільки не спинило його убити Зізіму. Ви обіцяли Петручі вернути їм Сієну. Ви не зробили того й не мусіли зробити. А! Історія кожного краю повнісінька тих

прикладів. Ні король, ні нарід не могли-б жити й одного дня, як-би строго додержували свого слова. Між нами, Альфонсо, усяка присяга має значіння доти, поки немає другої.

ДОН АЛЬФОНСО. Але-ж, дона Люкреція, присяга...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Не доводьте мені тих нікчемних приписів. Я не дурна. Краще скажіть мені, мій любий Альфонсо, чи є у вас причина гніватись на цього Дженаро. Нема? То й добре, подаруйте мені його життя. Ви тільки що подарували мені його смерть. Що вам з того? Мені схотілося пробачити йому. Це мене ображено.

ДОН АЛЬФОНСО. Як раз через те, що він образив вас, моє кохання, я не можу помилувати його.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Як що ви кохаєте мене, Альфонсо, ви не будете довше заперечувати мені! Може мені припало до вподоби показати себе милостивою. Це сприяло-б тому, щоб мене полюбив ваш нарід. Милосердя, Альфонсо, надає цареві образ Христа. Будьмо милосердними правителями. Ця бідна Італія має багато тиранив і без нас, починаючи з барона папського вікарія і кінчаючи папою, вікарієм Божим. Скінчимо на тому. Увільніть цього Дженаро! Це каприз, коли хочете, але є щось величне в капризі жінки, коли він вирятовує життя чоловікові.

ДОН АЛЬФОНСО. Я не можу, люба Люкреціє.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ви не можете? Але нарешті через що не можете ви поступитись мені такою маленькою річчю, як життя цього капітана?

ДОН АЛЬФОНСО. Ви питаєте мене, через що, моя кохана?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Так, через що?

ДОН АЛЬФОНСО. Через те, що цей капітан — ваш коханець, сіньоро.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Боже!

ДОН АЛЬФОНСО. Через те, що ви бігали за ним у Венецію! Через те, що ви побігли-б за ним у пекло! Що я ходив слідом за вами, коли ви ходили за ним! Що я бачив, як ви гонилися за ним під своєю маскою, як вовчиця за здобиччю! Через те, що навіть зараз ви крили його поглядами, повними жаги і сліз! Через те, що ви, напевне, віддалися йому, сіньоро! Що досить цього сорому, цієї зради. Що уже час помститись за свою честь і злити річками кров навкруги мого ліжка. Чуєте ви, сіньоро?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дон Альфонсо...

ДОН АЛЬФОНСО. Мовчіть. — Пильнуйте від нині за вашими коханцями, Люкреціє. Приставте до тих дверей, якими входять до вашої спочивальні, якого хочете придверника, але до тих дверей, якими виходять, я поставлю свого придверника — ката!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Сіньоре, божуся вам...

ДОН АЛЬФОНСО. Не божіться. Присяга, це добре для народа. Не розводьте мені цих нікчемних дурниць.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Як-би ви знали...

ДОН АЛЬФОНСО. Знайте, сіньоро, я ненавижу всю вашу ганебну родину Борджіїв і вас найпершу, що я так божевільно кохав. Треба, щоб я вам виказав хоч раз нарешті все те. Це річ огидна й нечувана, бачити сполученими в наших двох особах дім д'Есте, що вартий більше за Валуа і Тюдор, з родиною Борджія, що не зветься навіть Борджія, а Ленцуолі, чи Ленцоліо, не відомо як! У мене огидь до вашого брата Цезаря з його кривавими плямами на виду, до вашого брата Цезаря, що убив вашого брата Жана! В мене огидь до вашої матері Рози Ваноца, старої дівчини, повії еспанської, що скандалізує тепер Рим, після того, як скандалізувала Валенцу! А ваші небожата, так звані герцоґи Сермонето й Непі, добрі герцоґи, нічого сказати! герцоґи з передодня, утворені герцоґами на покрадених герцоґствах! Дайте мені скінчити. Я жахаюся вашого батька папи, який має цілий гарем жінок, мов турецький султан Баязет; вашого батька антихриста; вашого батька, що засилає на каторгу достойних людей, а до колеґії бере розбійників, і коли бачиш їх усіх, одягнутих у червоному, то питаєш себе, чи то не галяр-

ники кардинали, чи не кардинали галярники. — Тепер говоріть.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Вельможний сіньоре! Вельможний сіньоре! Я благаю вас навколюшках зі зтуленими руками, іменем Христа й Марії, іменем вашого батька й матері, сіньоре, залишіть життя цьому капітанові!

ДОН АЛЬФОНСО. От що значить кохати.— Ви можете робити з його трупом усе, що схочете, але все повинно бути скінчено не пізніше, як за цю годину.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Змилуйтесь над Дженаро.

ДОН АЛЬФОНСО. Як-би ви могли прочитати непохитний присуд у моїй душі, то ви-б уже говорили про нього так, як про мертвого.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А! Бережіться-ж ви, дон Альфонсо, мій четвертий чоловіче!

ДОН АЛЬФОНСО. О! не погрожайте, сіньоро! Слово чести, я не боюся вас! Я знаю всі ваші викрути. Я не дам отруїти себе, як ваш перший чоловік, той бідний еспанський шляхтич, що я не пригадаю уже навіть на ймення і ви теж. Я не дам вигнати себе, як ваш другий чоловік, цей дурень, Жан Сфорца, сеньор Пезарський! Я не дам забити себе багнетами на якихось сходах, як третій, Альфонс Арагонський, квола дитина, що кровю своєю не більше заплямувала сходи, ніж чистою водою. Я муж, сеньоро! У моїй родині не раз переходить імя Геркулеса. Божуся небом, я маю

війська повне місто, повне герцоґство, я є сам собою, я ще не продав, як цей бідний король неаполітанський, своїх гармат папі, вашому святому отцеві!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ви пожалуєте про ці речі, сіньоре. Ви забуваєте, хто я...

ДОН АЛЬФОНСО. Я дуже добре знаю, хто ви, але я також знаю, де ви. Ви дочка папи, але ви не в Римі; ви володарька Сполета, але ви не в Сполеті; ви жінка, піддана і служниця Альфонса, герцоґа Ферарського, і ви у Ферарі. *(Дона Люкреція, бліда з жаху і з гніву, нильно дивиться на герцоґа й помалу одсувається від нього до фотелі, де вона падає в знемозі.)* А! Це дивує вас, ви боїтесь мене, сіньоро! До цього часу я боявся вас. Від нині буде так, як тепер, і щоб зробити початок, я накладаю руку на вашого першого коханця. Він умре.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(слабим голосом)*. Зміркуємо трохи, дон Альфонсо. Як що цей чоловік виступив проти мене з образою величності, то він не міг разом з тим бути моїм коханцем.

ДОН АЛЬФОНСО. Чому ні? З досади, з гніву, у запалі ревности! бо він також може ревнувати. Чи я знаю? Я хочу, щоб він умер. Це мій каприз. У цьому палаці повно вірних мені жовнірів, які не знають нікого крім мене. Він не утіче. Ви нічого не поробите, сіньоро. Я дав вам вибір що до смерти. Вибірайте.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*ламаючи руки*). О Боже мій! о Боже мій! о Боже мій!

ДОН АЛЬФОНСО. Ви не відповідаєте? Я звелю зарубати його шаблями в передпокої. (*Він іде, вона хапає його за руку.*)

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Стійте!

ДОН АЛЬФОНСО. Волієте ви сами налити йому шклянку сіракузького вина?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро!

ДОН АЛЬФОНСО. Він мусить умерти.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Не від шаблі.

ДОН АЛЬФОНСО. Про мене. — Ви що вибрали?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Другу річ.

ДОН АЛЬФОНСО. Ви доглянете, щоб не помилитися й налєте йому сами з відомого вам золотого флякона. До того й я буду тут. Не надійтесь, щоб я вас лишив.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я зроблю, як ви хочете.

ДОН АЛЬФОНСО. Ботіста! (*Входить придворник.*) Введіть назад в'язня.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ви страшний чоловік, сіньоре!

Ява V.

Ті самі, ДЖЕНАРО, дозірці.

ДОН АЛЬФОНСО. Що я чую, сіньоре Дженаро? Ваш сьогоднішній вчинок не мав злого наміру, а був лише легкодумним завзяттям і що сіньора герцогіня вибачає вам. Коли воно так,

то божуся іменем моєї матері, ви можете вертатися у Венецію живий і здоровий. Хай Бог боронить, щоб я позбавив чудову Венеційську республіку такого щирого слуги, а християнський світ вірної руки, що тримає вірну шаблю, коли у водах Кіпра й Кандії є нехристи й сарацини!

ДЖЕНАРО. На добрий час, вельможний сіньоре! Правду кажучи я не сподівався на таке вирішення. Але я дякую вашій високости. Царям належить ласка й Бог помилує того на горі, хто був милосердний тут на низу.

ДОН АЛЬФОНСО. Капітане, чи ви маєте добру службу в республіці й скільки ви заробляєте на добрий чи лихий рік?

ДЖЕНАРО. Я маю в своїм розпорядженні пятьдесят пікінерів, яких годую й одягаю. Висока республіка крім здобичи виплачує мені дві тисячі цехінів золотом на рік.

ДОН АЛЬФОНСО. А як-би я дав вам чотирі тисячі, прийняли-б ви службу в мене?

ДЖЕНАРО. Не міг-би. Я забовязався пять років служити республіці. Я звязаний.

ДОН АЛЬФОНСО. Чим звязані?

ДЖЕНАРО. Своїм словом.

ДОН АЛЬФОНСО (*тихо до дони Люкреції*). Похоже на те, що ці додержують слова. Не будемо більше балакати про це, сіньоре Дженаро!

ДЖЕНАРО. Я не зробив нічого ганебного, щоб захистити своє життя, але коли ваша

високість лишає мені його, то я можу сказати тепер от що. Ваша високість пригадує наступ на Фаенцу два року тому. Тоді ясновельможний герцоґ Геркулес д'Есте, ваш батько, попав у велику небезпеку, його ледви не вбили два жовніри. Один солдат урятував йому життя.

ДОН АЛЬФОНСО. Так. І ніде не могли знайти того солдата.

ДЖЕНАРО. То я.

ДОН АЛЬФОНСО. Божуся, це варто нагороди. — Будь ласка, прийміть од мене цей гаманець з золотими цехінами.

ДЖЕНАРО. Ми даємо слово, вступаючи на службу до республіки, не брати ніяких грошей од чужеземних володарів. Проте, як що дозволить ваша високість, я візьму цей гаманець і роздам од себе гроші цим вашим солдатам. *(Показує на сторожю.)*

ДОН АЛЬФОНСО. Як знаєте. *(Дженаро бере гаманець.)* А разом з тим ви випете зо мною по стародавньому звичаї наших предків, по приятельськи, шклянку мого сіракузького вина.

ДЖЕНАРО. Охоче, ясновельможний сіньоре!

ДОН АЛЬФОНСО. А щоб вшанувати вас, як годиться за те, що ви урятували мого батька, я хочу, щоб сама герцогіня налила вам ту шклянку. *(Дженаро вклоняється й повертається до жовнірів у глибину сцени, щоб роздати їм гроші.)*

ГЕРЦОГІ *(кличе)*. Рустігело! *(Рустігело входить з тацею в руці.)* Постав тацю на цьому столі. — Добре. *(Бере дону Люкрецію за руку.)* Сіноро, слухайте, що я казатиму цьому чоловікові. Рустігело, стань знову за цими дверима з голою шаблею в руці; як що почуєш голос цього дзвоника, ти увійдеш. Іди. *(Рустігело виходить і видно, як він стає за дверима.)* Сіноро, ви сами наллете вина молодому чоловікові з цього золотого флякону.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(бліда, слабим голосом)*. Чую. — Як-би ви зрозуміли, що ви робите тепер і яка то страшна річ, то ви здригнулися-б, не дивлячись на всю вашу нелюдськість, сіноре!

ДОН АЛЬФОНСО. Зауважте, щоб не помилитись фляконом. — Капітане! *(Дженаро, який роздав уже гроші, вертається на перед кону. Герцог наливає собі в один з емальових келихів з срібного флякону і підносить келих до своїх уст.)*

ДЖЕНАРО. Мене зніяковлює ваша ласка, ясновельможний сіноре.

ДОН АЛЬФОНСО. Сіноро, налейте панові капітанові. — Якого ви віку, капітане?

ДЖЕНАРО *(узявши другий келих і подаючи його доні Люкреції)*. Двадцять років.

ДОН АЛЬФОНСО *(тихо до герцогіні, яка береться за срібний флякон)*. Золотий флякон, сіноро! *(Вона бере, тремтючи, золотий флякон.)* Он як! ви повинні бути закоханий?

ДЖЕНАРО. Хто-ж не буває трохи, вельможний сіньоре!

ДОН АЛЬФОНСО. Знаєте, сіньоро, це було-б жорстоко відібрати цього капітана од життя, од кохання, од італійського сонця, од його гарних двадцяти літ, од його славного поклику до військових авантур, якими захоплювались усі королівські родини, од маскованих балів і веселих венеційських карнавалів, де обдурюють чоловіків, і од гарних жінок, яких він може покохати й які повинні кохати цього юнака; правда сіньоро? — Налийте-ж капітанові. *(Тихо.)* Як що ви вагаєтесь, я покличу Рустігело. *(Вона мовчки наливає в келих Дженарові.)*

ДЖЕНАРО. Я дякую вам, вельможний сіньоре, що ви залишаєте мені життя для моєї бідної матері.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(на бік)*. О, горе!

ДОН АЛЬФОНСО *(пюци)*. За ваше здоровля, капітане Дженаро, й живіть ще довгий вік.

ДЖЕНАРО. Бог вам віддасть за нього, вельможний сіньоре! *(Він не.)*

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(на бік)*. Боже!

ДОН АЛЬФОНСО *(на бік)*. Готово! *(У голос.)* На тому я покидаю вас, мій капітане. Ви можете їхати до Венеції, коли забажаєте. *(Тихо до дони Люкреції.)* Подякуйте мені, сіньоро, я лишаю вас з ним на самоті. Вам певно треба попрощатися. Живіть з ним щасливо останню чверть години його життя. *(Він виходить, його сторожа за ним.)*

Ява VI.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ, ДЖЕНАРО.

РУСТІЕЛО *(стоїть нерухомо за замаскованими дверима.)*

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро, ви отруєні.

ДЖЕНАРО. Отруений, сіноро?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Отруєні.

ДЖЕНАРО. Мені треба було знати те. Вино наливали ви.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О, не добивайте мене, Дженаро. Не одбірайте від мене решту тих сил, що мені ще лишається. Я потребую їх на який час. Слухайте мене. Герцоґ ревнує мене до вас; він гадає, що ви мій коханець. Він дав мені на вибір бачити, як на моїх очах вас зарубає Рустієло, або щоб я сама налила вам отруту. Страшну отруту, Дженаро! Від самої думки про неї бліднуть усі ті Італійці, які знають історію цих останніх двадцяти років.

ДЖЕНАРО. Отрута Борджіїв!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ви випили її. Нікому в світі не відомо проти-отрути цього страшного трунку крім папи, сіноро Валансінуа й мене. Дивіться, бачите цей слоїчок, що я завжди ношу захований за поясом? У цьому слоїчку, Дженаро, життя, здоровля, рятунок. Одна краплина на ваші уста й ви одрятовані! *(Вона простягає слоїк до вуст Дженаро, той одступає.)*

ДЖЕНАРО (*прикро дивлячись на неї*). Сіньоро, хто запевнить мені, що це як-раз не отрута?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*падає безвладно у фотелю*).
О, Боже мій! Боже мій!

ДЖЕНАРО. Чи ви не зветесь Люкреція Борджія? Чи ви думаєте, я не чув про Баязетового брата? Я трохи знаю історію. Його також запевнили, що він отруєний Карлом VIII і дали йому проти-отруту, від якої він умер. І та рука, що дала йому проти-отруту, ось вона держить цей слоїчок. І ті вуста, що умовляли його випити, ось вони говорять до мене!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Нещасна я жінка!

ДЖЕНАРО. Слухайте, сіньоро. Я не обдурюю себе вашими уявами кохання. У вас якісь злочинні наміри до мене. Це очевидно. Ви мабуть знаєте, хто я. Дивіться, на вашому лиці можна бачити в цю мить, що ви знаєте про те й чомусь нізащо не схочете сказати того. Ваша родина повинна знати мою родину й може в цю саму хвилину, коли ви намірились отруїти мене, ви хочете помститися не на мені, а на моїй матері.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ваша мати, Дженаро! може ви уявляєте її собі не такою, як вона є. Що-б ви сказали, як-би знали її злочинною жінкою, як от я?

ДЖЕНАРО. Не огуджуйте її. О, ні! моя мати не та жінка, що ви, сіньоро Люкреціє! О! я почувую її в моїм серці й гадаю, що вона така,

як вона є; її образ тут зі мною; я не любив-би її так, як люблю, як-би вона не була достойна мене; серце сина не помиляється. Я-б ненавидів її, як-би вона була похожа на вас. Але-ж ні, ні. Щось голосно говорить мені, що моя мати не з тих розпутниць і отруйниць, як ви, красуні нашого часу. О, Боже, я цілком певен, що коли існує на світі безпорочна, добродійна, свята жінка, то це моя мати! О, вона тільки така. Ви мабуть знаєте її, сіньоро Люкреціє, й ви не перечитимете мені!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ні, цієї жінки, цієї матері, я не знаю, Дженаро!

ДЖЕНАРО. Але перед ким я говорю все це? Що вам, Люкреції Борджія, горе чи радости матері? Ви ніколи не мали дітей, як кажуть, і то ваше щастя. Бо знайте, що ваші діти зріклися-б вас, сіньоро. Який-би, покинутий небом, схотів такої матері? Бути сином Люкреції Борджія! Звати матірню Люкрецію Борджія! О!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро! Ви отруєні. Герцог гадає, що ви мертвий, і може вернутись кожної хвилини; мені треба думати тільки про ваш рятунок, але ви говорите мені такі страшні речі, що я стою як скамяніла і слухаю їх.

ДЖЕНАРО. Сіньоро...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Кінчаймо. Давіть, топчіть мене вашим презирством; але ви отруєні; випийте це зараз-же!

ДЖЕНАРО. Кому я маю вірити, сіньоро? Герцог чесний чоловік і я урятував життя його батькові. Вас я образив. Вам треба помститись на мені.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Помститись на тобі, Дженаро! — Я віддала-б усе моє життя, щоб додати один день до твого, я вилила-б усю мою кров, щоб не пролити тобі ні одної сльози, я стала-б до ганебного стовпа, щоб посадити тебе на троні, я оплатила-б пекельними муками кожна твою найменшу втіху й не вагалась-би, й не ремствувала-б, і була-б щаслива, й цілувала-б твої ноги, мій Дженаро! О! ти ніколи не знатимеш, що діється в моєму бідному серці, хіба тільки те, що воно повне тобою. Дженаро, час не стоїть, отрута розходитьсь, скоро ти почувеш її! Ще трохи й буде за пізно. Життя одчиняє перед тобою в цю мить два краї і в одному менше хвилин, як у другому років. Треба, щоб ти вибрав між двома. Вибір страшний. Дай мені керувати тобою. Зглянься на мене й на себе, Дженаро. Випий швидче. Бога ради!

ДЖЕНАРО. Добре, нехай. Як що це злочин, нехай він упаде на вашу голову. Чи ви казали правду, чи ні, моє життя не варто того, щоб стільки змагатися біля нього. Давайте. *(Він пє з слоїчка.)*

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Урятований! — Тепер вертайся у Венецію, як тільки найшвидче донесе тебе кінь. Є в тебе гроші?

ДЖЕНАРО. Я маю.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Герцог думає, що ти вже мертвий. Тобі легко буде зникнути. Стій. Візьми цей слоїчок і носи його завжди при собі. У цей час, що ми живемо, кожна трапеза може мати отруту. Тобі вона погрожує найбільше. Тепер швидче виїзди. *(Одчиняє йому замасковані двері.)* Зійди цими сходами. Вони ведуть в один із дворів палацу Неґроні. Тобі легко буде втікти звідтіля. Не чекай до завтра, не чекай, поки заїде сонце, ні години, ні пів години! Покинь зараз-же Ферару, як палаючий Содом, і не оглядайся назад. Прощай! — Стій іще на хвилинку. Я хочу сказати тобі ще одно слово, Дженаро.

ДЖЕНАРО. Кажіть, сіноро.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Тепер я прощаюсь з тобою навіки, Дженаро. Нема чого й думати більше зустріти тебе на моєму шляху. Це було для мене єдине щастя в житті. Але то значило-б легковажити твоєю головою. Отже ми навіки розлучаємось на цьому світі й, на горе, я певна, що й на тому. Дженаро! невже ти не скажеш мені кілька теплих слів, прощаючись зо мною на віки?...

ДЖЕНАРО *(спускаючи очі)*. Сіноро...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я тільки що урятувала твоє життя.

ДЖЕНАРО. Ви говорите так. Тут повно темряви. Я не знаю, що думати. Слухайте, сіноро, я можу все пробачити вам, крім одного.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що саме?

ДЖЕНАРО. Заприсягніться мені усім, що є дорогого для вас, моїм життям, коли вже ви любите мене, спасенням моєї душі, заприсягніться мені, що ваші злочини не мають нічого спільного з нещастям моєї матері.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Усі слова до вас, Дженаро, повинні бути зважені. Я не можу заприсягтись вам на тому.

ДЖЕНАРО. О, моя мати, моя мати! Так ось та страшна жінка, що заподіяла тобі нещастя!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро!

ДЖЕНАРО. Ви призналися в тому, сіньоро! Прощайте. Проклинаю вас!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А я благословляю тебе, Дженаро! *(Він виходить. — Вона падає непри- томна у фотелю.)*

Друга частина.

Декорація другої одміни. — Майдан у Ферарі з балконом на герцоґському палаці з одного боку і з Дженаровим домом з другого. — Ніч.

Ява I.

ДОН АЛЬФОНСО, РУСТІЄЛО, завинені в киреї.

РУСТІЄЛО. Так, ясновельможний пане, це сталося таким чином. Не знаю чим вона вернула його до життя і дала йому утікти через двір палацу Неґроні.

ДОН АЛЬФОНСО. І ти попустив це?

РУСТІЕЛО. Що можна було зробити? Вона повернула ключ у дверях. Я був замкнутий.

ДОН АЛЬФОНСО. Треба було розбити двері.

РУСТІЕЛО. Дубові двері, залізні засови! Легка річ!

ДОН АЛЬФОНСО. Що-б то не було! Ти повинен був розбити двері, ввійти й вбити його, кажу тобі.

РУСТІЕЛО. Перш за все, як-би я став ламати двері, сіньора Люкреція заступила-б своїм тілом. Мені довелося-б також убити й її.

ДОН АЛЬФОНСО. Ну, то що?

РУСТІЕЛО. У мене не було наказу на це.

ДОН АЛЬФОНСО. Рустігело! Добрі слуги розуміють своїх панів, не утруднюючи їх тим, щоб вони все сказали.

РУСТІЕЛО. А ще я боявся посварити вашу високість з папою.

ДОН АЛЬФОНСО. Дурень!

РУСТІЕЛО. Це було дуже небезпечно, ясновельможний сіньоре. Вбити дочку святого Отця!

ДОН АЛЬФОНСО. То не вбиваючи ти міг кричати, кликати, повідомити мене, не дати коханцеві втікти.

РУСТІЕЛО. Так, а на завтра ваша високість помирились-би з сіньорою Люкрецією, а на післязавтра сіньора Люкреція звеліла-б мене повісити.

ДОН АЛЬФОНСО. Годі. Ти сказав мені, що ще ніщо не пропало.

РУСТІЕЛО. Ні. Бачите світло в тому вікні? Дженаро ще не поїхав. Його джура, якого спочатку підкупила герцоґіня, а потім я, все розказав мені. І в цю хвилину він чекає свого пана за фортецею з двома осідланими кіньми. Дженаро зараз має вийти до нього.

ДОН АЛЬФОНСО. В такому разі сховаємось за вуглом його дому. Ми убємо його, коли він проходитиме.

РУСТІЕЛО. Як хочете.

ДОН АЛЬФОНСО. Шабля в тебе добра?

РУСТІЕЛО. Так.

ДОН АЛЬФОНСО. Є в тебе ніж?

РУСТІЕЛО. Є дві речі, які не легко знаходяться, — це Італієць без ножа й Італійка без коханця.

ДОН АЛЬФОНСО. Добре. Ти битимеш обома руками.

РУСТІЕЛО. Вельможний сіньоре, чом ви просто не візьмете його й не повісите по присуді?

ДОН АЛЬФОНСО. Він підданець Венеції, то було-б проголосити війну республіці. Ні. Удар ножем приходить невідомо звідкіля й нікого не компромітує. Отрута була-б ще краще, але з отрутою не пощастило.

РУСТІЕЛО. То може хочете ваша високість, я піду приведу чотирьох вартових, щоб підогнати його й не вплутувати вас у справу?

ДОН АЛЬФОНСО. Мій любий, сіньор Ма-
кіавелі не раз казав мені, що в таких випадках
найкраще, щоб принци сами обробляли свої
справи.

РУСТІЕЛО. Ваша високість, я чую, хтось іде.

ДОН АЛЬФОНСО. Притулимось до стіни.
*(Вони ховаються в темряву під балконом. —
Приходить Мафіо у святковому убранні, присні-
вуючи; він стукає в двері до Дженаро.)*

Ява II.

ДОН АЛЬФОНСО і РУСТІЕЛО, сховані; МАФІО,
ДЖЕНАРО.

МАФІО. Дженаро! *(Двері одчиняються, Дже-
наро виходить.)*

ДЖЕНАРО. Це ти, Мафіо? Входи.

МАФІО. Ні. Я тільки маю сказати тобі два
слова. Чи ти рішуче не прийдеш сьогодні ве-
черяти у принцеси Неїроні?

ДЖЕНАРО. Мене не запрохано.

МАФІО. Я познайомлю тебе.

ДЖЕНАРО. Є друга причина. Я мушу ска-
зати тобі її. Я їду.

МАФІО. Як, ти їдеш?

ДЖЕНАРО. За чверть години.

МАФІО. Через що?

ДЖЕНАРО. Я скажу тобі те у Венеції.

МАФІО. Справа кохання?

ДЖЕНАРО. Так, кохання.

МАФІО. Ти погано поводишся зо мною, Дженаро. Ми заприсяглися ніколи не розлучатися, бути братами, й от ти їдеш без мене.

ДЖЕНАРО. Їдь зо мною.

МАФІО. Краще ходи ти зо мною. — Ліпше проводити час за вечерею з гарними дамами й веселими гостями, ніж по шляхах між рівчаками й бандитами.

ДЖЕНАРО. Сьогодні вранці ти ставився не дуже впевнено до твоєї принцеси Неїроні.

МАФІО. Я довідався. Джепо казав правду. Це чудова жінка, яка любить музику й вірші, от і все. Ходім зо мною.

ДЖЕНАРО. Я не можу.

МАФІО. Їхати гупою ніччю. Тебе вбють.

ДЖЕНАРО. Будь спокійний. Прощай. Веселого свята.

МАФІО. Брате Дженаро! В мене погані думки що до твоєї подорожі!

ДЖЕНАРО. Брате Мафіо, в мене погані думки що до твоєї вечері!

МАФІО. Тобі може статися якесь нещастя, а я не буду біля тебе.

ДЖЕНАРО. Хто знає, чи не доведеться мені жалкувати, що я покинув тебе цього вечора?

МАФІО. Слухай, рішуче, не розлучаймося. Поступимось кожний з свого боку. Піди зо мною сьогодні ввечері до Неїроні, а завтра, як тільки на світ благословиться, ми виїдемо разом. Згода?

ДЖЕНАРО. Треба розказати тобі, Мафіо, через що я хочу їхати так раптово. Ти сам зважиш, чи є в тому рація. *(Він одводить Мафіо на бік і говорить до нього на вухо.)*

РУСТІЕЛО *(під балконом)*. Киньмося, ваша високість?

ДОН АЛЬФОНСО *(тихо)*. Почекаємо, чим скінчиться.

МАФІО *(голосно засміявшись після Дженаарового оповідання)*. Хочеш знати, Дженааро? Тебе обдурено. У цьому ділі немає ні отрути, ні проти-отрути. Одна чиста комедія. Люкреція без огляду закохалася в тебе і їй схотілось упевнити тебе, що вона урятувала тобі життя, щоб нахилити потім твою вдячність до кохання. Герцог добрий чоловік, він не здатний ні убити, ні отруїти нікого. До того-ж він знає, що ти урятував життя його батькові. Герцогіня хоче, щоб ти виїхав, це зрозуміло. Її роман вільніше розгорнувся-б у Венеції, ніж у Ферарі. Чоловік усе таки їй на перешкоді. Що-ж до вечері в принцеси Неїроні, то вона буде чудова. І ти приходь. Нарешті треба міркувати й нічого не перебільшувати. Ти знаєш, що сам я обережний. Але з того, що там двічі, чи тричі Борджії отруїли своїм добрим вином де-кого з своїх найкращих друзів за вечерю, не виходить, щоб уже ніколи не вечеряти. Нема рації сподіватись у кожному чудовому сіракузькому вині отрути й вбачати

по-за кожною італійською принцесою Люкрецію Борджія. Привиди й дурниці, це все! Коли-б так, то тільки немовлятам, що ссуть свою матір, можна було-б не боятись нічого й спокійно вечеряти. Божуся Геркулесом, Дженаро! Ти йди годуватися до мамки, або до нас на вечерю.

ДЖЕНАРО. Справді, воно якое незручно втікати так уночі. Здаватиметься, що я злякався. До того-ж, коли справді тут є небезпека, я не можу лишити Мафіо самого. Що буде, то буде. Рішено. Ти познайомиш мене з принцесою Неїроні. Я йду з тобою.

МАФІО *(беручи його за руку)*. Праведний Боже! От дійсно друг. *(Вони виходять і зникають у глибину сцени.)*

РУСТІЕЛО *(з голою шаблею)*. Чого-ж ми чекаємо, вельможний сіньоре? Їх тільки двоє. Беріть на себе вашого, я беру другого.

ДОН АЛЬФОНСО. Ні, Рустієло. Вони вечерятимуть у принцеси Неїроні. Коли я добре повідомлений... *(Він спиняється на хвилину в задумі. Зареготавши.)* Маєш! Це ще краще обробить мою справу й складе веселу пригоду. Почекаємо до завтраго. *(Вони вертаються в палац.)*

Третя дія.

П'яні на смерть.

Роскішна заля в палаці Неїроні. Праворуч маленькі двері. На задній стіні великі двері на дві половини. Посередині пишно накритий стіл по моді шіснадцятого віку. Прислужують діти-пажі, одягнені в золоту парчу.

В той мент, як підноситься завіса, за столом сидить чотирнадцять осіб: Джепо, Мафіо, Асканіо, Олоферно, Апостоло, Гюбета й сім молодих гарних жінок, елегантно прибраних. Усі пють, їдять, голосно сміються, крім Дженаро, мовчазного й замисленого.

Ява I.

ДЖЕПО, МАФІО, АСКАНІО, ОЛОФЕРНО, ДОН АПОСТОЛО, ГЮБЕТА, ДЖЕНАРО, дами, пажі.

ОЛОФЕРНО (*з келихом у руці*). Нехай живе добрий Херес! Херес Фронтери то райське місто.

МАФІО (*з шклянкою в руці*). Це вино варто більше за ваші оповідання, Джепо.

АСКАНІО. У Джепо слабкість оповідати історії, як тільки випе.

ДОН АПОСТОЛО. Того разу у Венеції, у найяснішого дожа Барбаріо, сьогодні у Феррарі, у чарівної принцеси Неїроні.

ДЖЕПО. Того разу було сумне оповідання; сьогодні веселе.

МАФІО. Веселе? Виходить, що дон Сілізео, красень тридцяти років, промантачивши на грі батьківську спадщину, оженився на багатій маркізі Кальпурнія, що зустрічає вже сорок восьму весну — і вам це весело? Божуся Бахусом, що ні!

ГЮБЕТА. Це сумно й звичайно. Розруйнований чоловік жениться на руїні. Ми бачимо те що-дня. *(Він їсть. Де-котрі з присутних виходять з-за столу на перед кону і розмовляють між собою, поки йде оргія.)*

ПРИНЦЕСА НЕІРОНІ *(до Мафіо, показуючи на Дженаро)*. Сіньор Орсіні, ваш друг, здається мені, дуже сумний.

МАФІО. Він завжди такий, сіньоро. Вибачте мені, що я його привів до вас без вашого ласкавого запрошення. Це мій побратим. Він урятував мені життя при наступі на Ріміні. А я прийняв удар шаблі на Венсенському мості, що призначався йому. Ми ніколи не розлучаємось. Ми завжди разом. Один циган напроорокував нам, що ми й помremo в один день.

НЕІРОНІ *(сміючись)*. А сказав він вам, чи то буде увечері, чи вранці?

МАФІО. Він сказав нам, що то буде вранці.

НЕІРОНІ *(сміючись ще дужче)*. Ваш циган не знав, що говорив. — Ви дуже любите цього молодого чоловіка?

МАФІО. Остільки, оскільки може один чоловік любити другого.

НЕІРОНІ. Вам досить одного одному. Ви щасливі!

МАФІО. Дружба не сповняє всього серця, сіньоро!

НЕІРОНІ. Боже мій! Що-ж сповняє все серце?

МАФІО. Кохання.

НЕІРОНІ. У вас завжди кохання на язиці.

МАФІО. А у вас в очах.

НЕІРОНІ. Ви чудні!

МАФІО. А ви прекрасні! *(Обнімає її стан.)*

НЕІРОНІ. Графе Орсіні, лишіть мене!

МАФІО. Раз поцілувати вашу руку!

НЕІРОНІ. Ні. *(Тікає од нього.)*

ГЮБЕТА *(підходячи до Мафіо)*. У вас налагожується ваша справа біля принцеси.

МАФІО. Вона все каже: ні.

ГЮБЕТА. В устах жінки „ні“ дуже близьке до „так“.

ДЖЕПО *(наближаючись до Мафіо)*. Як тобі подобається принцеса Неіроні?

МАФІО. Чарівна. По правді кажучи, вона починає не на жарт ущимляти моє серце.

ДЖЕПО. А її вечеря?

МАФІО. Роскішна оргія.

ДЖЕПО. Принцеса вдова.

МАФІО. То видно зразу по її веселому настрої.

ДЖЕПО. Тепер, я гадаю, ти не маєш підозріння до її вечері.

МАФІО. Я! Що ти! Я був божевільний.

ДЖЕПО (*до Гюбети*). Сіньоре де Бельверано, ви не повірите, що Мафіо боявся прийти на вечерю до принцеси.

ГЮБЕТА. Боявся? Через що?

ДЖЕПО. Через те, що палац Неїроні торкається до палаца Борджія.

ГЮБЕТА. До дідька тих Борджіїв! — і пиймо!

ДЖЕПО (*тихо до Мафіо*). Я люблю цього Бельверано за те, що він не любить Борджіїв.

МАФІО (*тихо*). Дійсно, він ніколи не мине нагоди послати їх до дідька. — Проте, любий Джепо...

ДЖЕПО. Ну?

МАФІО. Я стежу за ним з самого початку вечері, за цим мов-би то Еспанцем. Він ще нічого не пив крім води.

ДЖЕПО. От знову знаходять на тебе підозріння, мій добрий друже Мафіо. Твоє вино якесь невеселе.

МАФІО. Може ти маєш рацію. Я божевільний.

ГЮБЕТА (*вертаючись і оглядаючи Мафіо від голови до ніг*). Знаєте, сіньоре Мафіо, що по вашій постаті ви маєте жити дев'яносто років. Ви схожі на мого діда, що прожив такий вік і звався, як і я, Жіль-Базіліо-Фернан-Ірінео-Феліпе-Фраско-Фраскіто, граф де Бельверано.

ДЖЕПО (*тихо до Мафіо*). Я надіюся, ти певен

тепер в його еспанському походженні. В нього принаймні двадцять хрещених імен. — Цілий молебен, сіньоре де Бельверано!

ГЮБЕТА. Ох! На горе наші батьки мають звичай давати нам більше імен на хрестинах, ніж екую на весіллі. Але чого вони там так сміються? *(До себе.)* Треба одначе, щоб жінки мали причіпку вийти звідсіля. Як зробити? *(Він вертається до столу й сідає.)*

ОЛОФЕРНО *(випиваючи)*. Іменем Геркулеса! панове, я зроду не мав такого веселого вечора. Сіньори, покуштуйте цього вина. Воно солодке за вино Лякріма-Крісті й міцніше шипрського. Це сіракузьке вино, панове!

ГЮБЕТА *(заїдаючи)*. Олоферно здається п'яний.

ОЛОФЕРНО. Сіньори, я хочу сказати вам кілька віршів, що я склав. Я бажав-би бути кращим поетом, ніж я є, щоб виспівувати такі чудові бенкети.

ГЮБЕТА. А я — багатшим, ніж я є, щоб давати їх своїм друзям.

ОЛОФЕРНО. Нема нічого милішого, як виспівувати прекрасну жінку й добру вечерю.

ГЮБЕТА. Ще краще цілувати одну й їсти другу.

ОЛОФЕРНО. Так. Я хотів-би бути поетом. Я хотів-би піднятися до неба. Я хотів-би мати два крила...

ГЮБЕТА. Фазанових, у моїй тарілці.

ОЛОФЕРНО. Отже я хочу прочитати вам мій сонет.

ГЮБЕТА. На біса, сіньоре маркізе Олоферно Вітелоцо! Я ухиляюся від вашого сонету. Не заважайте нам пити!

ОЛОФЕРНО. Ви ухиляєтесь од мого сонета?

ГЮБЕТА. Як од собаки, щоб не кусала мене, як од папи, щоб не благословляв мене, як од юрби, щоб не кидала в мене камінням.

ОЛОФЕРНО. Їй богу, ви, здається, ображаєте мене, пане дрібний еспанчику!

ГЮБЕТА. Я не ображаю вас, італійський велетню, я тільки не хочу слухати ваших сонетів. От і все. Моїй горлянці миліше шипрське вино, ніж моїм вухам поезія.

ОЛОФЕРНО. Вашим вухам, потріпаний кастилійчику? Я прибію вам їх до пят.

ГЮБЕТА. Ви безглуздий задирака! Фі, чи бачили коли такого тюхтія? Упитись сіракузьким вином і поводитись так, як ті, що пють пиво!

ОЛОФЕРНО. Чи ви розумієте, що я розріжу вас на чотирі частини, побий мене Боже!

ГЮБЕТА (*розрізуючи фазана*). Я не обіцяю так багато. Я ріжу не таку велику дичину, як ви. — Сіньори, пропоную вам цього фазана.

ОЛОФЕРНО (*хапаючи ніж*). Божуся, що випатраю цього поганця, хоч-би він був шляхетнішого роду від самого імператора!

ЖІНКИ (*підводяться од столу*). О, Боже! Вони побюються!

ЧОЛОВІКИ. Тихо, Олоферно! *(Вони обезбрюють Олоферно, що хотів кинутись на Гюбету. Під той час жінки зникають через бокові двері.)*

ОЛОФЕРНО *(одбиваючись)*. Божуся Богом!

ГЮБЕТА. Ви так віршуєте Богом, що порозганяли дам. Ви дуже недотепний кавалер.

ДЖЕПО. Це правда. Що з ними сталося?

МАФІО. Вони злякалися. Ніж сяє, жінка тікає.

АСКАНІО. Ну, то вони повернуться.

ОЛОФЕРНО *(погрожуючись до Гюбету)*.

Я знайду тебе завтра, бісів Бельверано.

ГЮБЕТА. Завтра, скільки хочете! *(Олоферно сідає, похитуючись з досадою. Гюбета речеться.)*

Це безглуздя! Розігнати найгарніших жінок Ферари ножем, завинутим у сонет! Розсердитися з приводу віршів! Дійсно, в нього є крила. Це не чоловік, а птиця. Сидить на сідалі й спить на одній нозі, оцей Олоферно!

ДЖЕПО. Годі, годі, заспокойтесь, панове. Ви завтра вранці чемно переріжете один одному горлянку. Іменем Юпітера, ви принаймні битиметесь шаблями, а не ножами.

АСКАНІО. До речі, справді, де ми поділи свої шаблі?

ДОН АПОСТОЛО. Хіба ви забули, що нам сказали покинути їх у передпокої?

ГЮБЕТА. Це було дуже обачно, бо інакше ми побилися-б на очах у дам. Від того почервонів-би й флямандець, що п'яніє од тютюну.

ДЖЕНАРО. Дійсно, обережність до речі!

МАФІО. Нарешті, брате Дженаро! Оце перші слова, що я почув од тебе за ввесь вечір. І ти нічого не пещ. Чи не мариш ти про Люкрецію Борджія? Дженаро! Щось там є між вами. Не кажи: ні.

ДЖЕНАРО. Налий мені, Мафіо. Я не покидаю своїх товаришів ні за чаркою, ні в огні.

ЧОРНИЙ ПАЖ *(з двома фляками в руці)*. Сіньори, шипрського вина, чи сіракузького?

МАФІО. Сіракузького. Це найдобріше. *(Чорний паж наливає у всі келихи.)*

ДЖЕПО. Чума на цього Олоферно! Чом не вертаються наші дами? *(Він іде до одних і других дверей.)* Панове, двері замкнуті з-окола!

МАФІО. Може й ви починаєте вже лякатися, Джепо? Вони не хочуть, щоб ми побігли їм на здогінці. Дуже просто.

ГЮБЕТА. Випємо, сіньори! *(Цокаються.)*

МАФІО. За твоє здоровля, Дженаро. Щоб ти скоро знайшов твою матір.

ДЖЕНАРО. Хай Бог тебе вчує! *(Усі пють, крім Гюбети, що перекидає за плече своє вино.)*

МАФІО *(тихо до Джепо)*. Тепер я добре побачив, Джепо!

ДЖЕПО *(тихо)*. Що?

МАФІО. Еспанець не пив.

ДЖЕПО. Ну, то що?

МАФІО. Він кинув своє вино по-за спиною.

ДЖЕПО. Він паний, так як і ти.

МАФІО. Може.

ГЮБЕТА. Пісню, панове! Я заспіваю вам пісню до чарки, яка варта більшого за сонети маркіза Олоферно. Божуся славним черепом мого батька, що то не я склав ту пісню, бо я не поет і не маю хисту примусити битися носами дві рими на кінці кожної думки. Ось моя пісня. Вона звертається до святого Отця, райського розпорядчика, й висловлює ту правдиву думку, що божий рай належить п'яницям.

ДЖЕПО (*тихо до Мафіо*). Він зовсім п'яний.

УСІ (*крім Дженаро*). Пісню, пісню!

ГЮБЕТА (*співає*).

Святий Петре, одчиняй!

Ти п'яницю привітай!

Він вам гучно на весь рай

Заспіває: Domino!

УСІ (*хором, крім Дженаро*). Gloria Domino!

ГЮБЕТА.

Всі п'яниці пють без ліку,

Животи у них великі,

Мов замісто чоловіка

Ходить цілая труна.

УСІ (*хором*). Gloria Domino! (*Вони цокають келихами й голосно регочуться. Раптом чутно сумний спів десь у глибині.*)

ГОЛОСИ (*з-окола*). Sanctum et terribile nomen eius. Initium sapientiae timor Domini.

ДЖЕПО (*регочеться*). Слухайте, панове! — Поки ми тут співаємо, там лунає одправа.

УСІ. Послухаємо.

ГОЛОСИ *(з околу, ближче)*. Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. *(Усі регочуться.)*

ДЖЕПО. Справжній спів.

МАФІО. Якась процесія проходить.

ДЖЕНАРО. У північ? Трохи запізно.

ДЖЕПО. Ну їх! Співайте далі, сіньоре де Бельверано.

ГОЛОСИ *(з окола, що все наближаються)*. Oculos habent et non videbunt. Nasos habent et non odorabunt. Aures habent et non audient.

УСІ *(дужче й дужче сміються)*.

ДЖЕПО. Галасують ченці!

МАФІО. Глянь, Дженаро. Світло гасне. Ми тут скоро опинимося в темряві. *(Лямпи дійсно бліднуть, мов вигоріло в них.)*

ГОЛОСИ *(з окола, ще ближче)*. Manus habent, et non palpabunt. Pedes habent, et non ambulabunt. Non clamabunt in gature suo.

ДЖЕНАРО. Здається, голоси наближаються.

ДЖЕПО. Процесія мов-би тепер під нашими вікнами.

МАФІО. Це співи до похорону.

АСКАНІО. Мабуть якийсь похорон.

ДЖЕПО. Випемо за того, кого ховають.

ГЮБЕТА. А чому ви знаєте, що їх не кілька?

ДЖЕПО. То за всіх!

АПОСТОЛО *(до Гюбети)*. Браво! і провадьмо наші благання до святого Петра.

ГЮБЕТА. Треба казати чемно: до сіньора святого Петра, вартового й доглядача в раю.
(Співає.)

Небо нас по правді суде,
Для п'яниць там місце буде,
Бо вони спасені люди:
Хоч співають, а хоч пють.

УСІ. Хоч співають, а хоч пють.
ГЮБЕТА.

Коли-б море те коханське,
Вчастувало нас по панськи,
Та злилось вином еспанським,
Ми-б там рибами жили!

УСІ (*цокуючи келихами й сміючись*). Ми-б там рибами жили! (*Великі двері в задній стіні тихо широко розчиняються. Видко велику обитую чорним залю. Горить кілька смолоскипів, у глибині срібний хрест. З великих дверей входять довгою низкою ченці в чорному й білому убранні. Їм видко тільки очі з-під відлог. У головах процесії хрест, у кожного в руці смолоскип. Вони сумно й голосно співають.*)

ЧЕНЦІ. De profundis clamavi ad te, Domine!
(*Потім стають двома рядами по два боки залі і стоять нерухомо, як статуї, поки молоді люди дивляться один на одного в непорозумінні.*)

МАФІО. Що воно значить?

ДЖЕПО (*силкуючись засміятися*). Це жарт. Ставлю під заклад свого коня проти свині і

своє ім'я де Ліверето проти імени Борджія, що це наші прегарні графині попереодягалися, щоб спробувати нас і що як-би ми підвели навмання одну з цих відлог, то побачили-б під нею гарненький жіночий видочок. — Ось гляньте. *(Він іде сміючись, піднімає одну відлогу і спиняється, як скам'янілий; з-під відлоги видно бліде лице ченця, що стоїть нерухомо з смолоскипом у руці, з потопленими до низу очима. Він спускає відлогу й одступає.)* Це вже стає хімерне!

МАФІО. Не знаю, з чого кров мені стигне в жилах.

ЧЕНЦІ *(співають у весь голос)*. Conquassabit capita in terra multorum!

ДЖЕПО. Яка страхітня пастка! Наші шаблі! наші шаблі! Панове, ми тут у сатани!

Ява II.

Ті самі, ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(раптом з'являється в дверях, одягнута в чорному)*. Ви у мене!

УСІ *(крім Дженоаро, що дивиться на все з кутка сцени, де його Люкреція не бачить)*. Люкреція Борджія!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Кілька день тому, ви всі, що тут, казали це ім'я як звитяжці. Сьогодні ви вимовляєте його з жахом. Так, ви можете дивитись на мене переляканими очима. Це дійсно я, панове. Я прийшла сповістити

вас, що всі ви отруєні, і що ні один з вас не житиме й години. Не рухайтесь. В сумежній салі повно баґнетів. Тепер моя черга. Мені підвести голос і розбити ваші голови закаблуком! — Джепо Ліверето, іди слідом за твоїм дядьком, якого я звеліла заколоти у Ватиканських льохах! Асканіо Петручі, пошукай свого кузена Пандольфо, якого я убила, щоб одібрати його місто! Олоферно Вітелоцо, тебе чекає твій дядько, Яго д'Апіяні, якого я отруїла на бенкеті! Мафіо Орсіні, йди скаржитись на мене на той світ до твого брата Гравіна, удавленого в сні! Апостоло Газела, ти кажеш, що я придушила твого кузена Альфонса Араґонського; йди до нього! — По правді, за ваш баль у Венеції я вам віддаю вечерю в Ферарі. Свято за свято, сіньори!

ДЖЕПО. Прикре пробудження, Мафіо!

МАФІО. Подумаймо про Бога.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А! мої молоді друзі останнього карнавалу! Ви не сподівалися цього? Здається, я помстилася. Як ви гадаєте, панове? Хто тут з вас розуміється на помсті? Мов-би не погано! — Га? Що ви скажете про жінку? (*До ченців.*) Мої отці, одведіть цих благородних сіньорів у сумежну приготовану залю, висповідайте їх і скористуйтеся тими хвилинами, що їм ще залишилися, щоб урятувати, що можна, од їхніх душ. — Сіньори, хто має що на душі, подумайте про неї. Будьте певні. Вона в добрих руках. Це сенсікстінські ченці, яким святий

Отець папа наказав бути при мені в таких випадках, як оцей. І коли я подбала про ваші душі, я подбала й про ваше тіло. Гляньте. *(До ченців, що стоять перед дверима в глибині.)* Розступіться трохи, мої отці, щоб сіньори бачили. *(Ченці розступаються й тоді видно п'ять трун, накритих чорним, що стоять в ряд за дверима.)* Пораховано вірно. Їх як-раз п'ять. — А! сіньори! Ви вириваєте серце в нещасної жінки й думаєте, що вона не помститься! Ось твоя, Джепо! Мафіо, це твоя. Олоферно, Апостоло, Асканіо, ось ваші!

ДЖЕНАРО *(якого вона не бачила до того, робить крок вперед)*. До них треба ще шостої, сіньоро!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Небо! Дженаро!

ДЖЕНАРО. Він самий.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Усі вийдіть звідцілья. — Лишіть нас самих. — Гюбетто, що-б не сталося, що-б не почулося звідцілья, хай ніхто не входить сюди.

ГЮБЕТА. Слухаю. *(Ченці виходять низкою, виводячи за собою п'ять сіньорів, що йдуть, хитаючись.)*

Ява III.

ДЖЕНАРО, ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ.

Блимає тільки кілька ламп. Усі двері зачинені. Дона Люкреція й Дженаро, лишившись на самоті, дивляться один на одного, мов не знають, з чого почати.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ *(до себе)*. Це Дженаро!

СПІВ ЧЕНЦІВ *(з окола)*. Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laborant, qui aedificant eam.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Знову ви, Дженаро! Завжди ви під усіми моїми ударами! Боже милосердний! Як ви попали сюди?

ДЖЕНАРО. Я нічому не довіряв.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ви ще раз отруєні. Ви умрете!

ДЖЕНАРО. Як що я схочу. — У мене проти-отрута.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О, так! Слава Богу!

ДЖЕНАРО. Одно слово, сіньоро. Ви досвідчені в цих річах. Чи тут вистарчить елексіру, щоб урятувати всіх тих, що ваші ченці потягли в цю домовину?

ЛЮКРЕЦІЯ БОРДЖІЯ *(розглядаючи слоїк)*. Ледви вистарчить для вас, Дженаро!

ДЖЕНАРО. Ви не можете додати ще не-гайно?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Я віддала вам усе, що мала.

ДЖЕНАРО. Добре.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що ви робите, Дженаро? Не гайтеся! Не жартуйте з такими страшними річами. Треба як найшвидче випити проти-отруту. Випийте, на Бога. Боже мій! яку необережність ви зробили! Захистіть своє життя! Я виведу вас з палацу потайними дверима, що я знаю. Усе ще можна залагодити. Тепер ніч. Коней враз засідлають. Завтра вранці ви будете далеко від Ферари. Тут робляться речі, які вас жаха-

ють. Пийте, й їдьмо. Треба жити! Треба вас урятувати!

ДЖЕНАРО *(беручи ніж з столу)*. Ні. Ви умрете, сіньоро!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Що? Що ви кажете?

ДЖЕНАРО. Я кажу, що ви зрадницьки отруїли п'ять благородних людей, моїх найкращих друзів, і поміж ними Мафіо Орсіні, мого побратима, який урятував мені життя й з яким у мене все спільне: й напади й помсти. Я кажу вам, ви зробили ганебну річ, я помстюся за Мафіо й за моїх друзів. Ви умрете.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Земля й небо!

ДЖЕНАРО. Моліться, сіньоро, але швидче! Мене отруєно. Я не маю часу чекати.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ні, цього не буде! О, ні, Щоб Дженаро убив мене! Чи це можливо?

ДЖЕНАРО. Це дійсна правда, сеньоро, й бо-жуся, що на вашому місці я, не гаючись, став-би навколюшках до молитви із згорнутими руками. Ось відповідна для того фотеля.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Ні, кажу вам, це неможливо. Поміж усіми вигадками, які виникають у моїй голові, ця ніколи не спала мені на думку. — Стійте! Ви підносите ніж. Стійте, Дженаро, я маю щось сказати вам.

ДЖЕНАРО. Швидко.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Кинь твій ніж, нещасний! Кинь його, кажу тобі! Як-би ти знав... Дженаро! Знаєш, хто ти? Знаєш, хто я? Ти не

гадаєш, який ти близький мені. Сказати йому? Дженаро, в наших жилах тече одна кров. Твій батько — то Жан Борджія, герцог Гандійський!

ДЖЕНАРО. Ваш брат! А ви моя тітка, сіньоро!

ЛЮКРЕЦІЯ БОРДЖІЯ *(на бік)*. Його тітка!

ДЖЕНАРО. О! Я ваш небіж. То моя мати та нещасна герцогіня Гандійська, якій заповідано стільки лиха од Борджіїв! Сіньоро Люкреціє, це про вас моя мати говорила мені в своїх листах. Ви з тих самих родичів, що вбили мого батька й затопили кровю й сльозами долю моєї матері. Тим більше я маю помститись за мого батька й захистити мою матір. Ви моя тітка! Я сам з Борджіїв! О, від того можна збожеволіти. — Слухайте мене, дона Люкреціє Борджія! Ви прожили довго й усі ваші гріхи певно зробили вас огидною для вас самих. Чи правда тому? Отже пора скінчити це. В таких родинах, як наша, де злочинство переходить з роду в рід у спадщину, як призвище, трапляється не раз, що тому ходові кладеться край душегубством у самій родині й той останній злочин змиває всі попередні. Ні одного благородного чоловіка не осуджували за те, що він зрізав погану гильку з дерева своєї родини. Еспанець Мюдара вбив свого дядька Родріґа де Ляра за менші провини од ваших. Усі благословляли його за те, що він убив свого дядька, чуєте, моя тітко? — Годі,

досить уже сказано! Довірьте свою душу Богові, як що ви вірите в Бога й у душу.

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Дженаро! Зглянься на себе! Ти ще не заплямований. Не роби цього злочину!

ДЖЕНАРО. Злочину! О! Моя тітка обурюється й нарікає! Чи то-ж злочин? А хоч-би й так, то я-ж із Борджіів. На коліна, тітко, на коліна!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Чи ти дійсно говориш те, що думаєш, мій Дженаро? Чи так ти віддячуєш за мою любов?

ДЖЕНАРО. Любов!...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Це неможливо. Я хочу врятувати тебе від тебе самого. Я покличу. Я закричу.

ДЖЕНАРО. Ви не одчините цих дверей. Ви не ступите кроку. А коли кричатимете, це не допоможе вам. Чи не наказали ви тільки що сами, щоб ніхто не входив сюди, що-б там не чулося з-окола?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Але-ж це недостойно, те, що ви робите, Дженаро! Вбити жінку, й жінку беззахистну. О, ви маєте в душі кращі чуття. Вислухай мене, ти потім убеш мене, як-що схочеш. Я не чіпляюсь за життя, але мені треба звільнити свої груди від болю й суму після твого поводження зо мною. Ти молодий, а молодість завжди дуже строга. Як-що я маю умерти, то не від твоєї руки. Ти сам не знаєш,

як це жахливо. До того-ж мій час ще не настав. Дійсно, я зробила багато поганих вчинків; я велика злочиниця й через те саме треба дати мені час збагнути й покаятись. Так мусить бути, чуєш Дженаро?

ДЖЕНАРО. Ви моя тітка. Ви сестра мого батька. Що ви зробили з моєю матір'ю, сеньоро Люкреціє Борджія?

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Стій, стій! Боже мій, я не можу всього тобі сказати. А як-би сказала, то може ще подвоїла-б твоє презирство й огиду до мене. Послухай мене ще хвилину. О, як-би ти прийняв мене спокутницю до твоїх ніг! Хочеш, я покрию чорним свою голову й замкнусь у монастирі? Як-би тобі сказали: Ця жінка поголила голову, спить у попелі, рие собі могилу власними руками й день і ніч молиться Богу, не за себе навіть, хоч їй то найбільше потрібно, а за тебе, не грішного; вона робить усе те для того, щоб ти глянув на неї милосердним оком, щоб ти спустив сльозу на живі рани її серця й душі, щоб ти не казав їй суворим голосом останнього присуду, як оце тільки що: Ви Люкреція Борджія. Коли-б тобі сказали все те, Дженаро, ти зміг-би одштовхнути її? О, змилуйся, не вбивай мене, Дженаро! Живім обоє: ти, — щоб пробачити мені, я, — щоб спокутувати мої гріхи... Зглянься на мене. Нарешті, навіщо так зле поводитись з нещасною жінкою, яка благає трошки

жалости! Трохи жалости! Помилувати життя!
 До того-ж, мій Дженаро, кажу тобі, що справді
 це було-б негідно, те, що ти хочеш зробити;
 це був-би страшенний злочин, душегубство!
 Чоловік щоб убив жінку! Чоловік, що дужчий!
 О, ти не схочеш, ти не схочеш того!

ДЖЕНАРО (*з сумлінням*). Сіноро...

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. О, я бачу, ти помилуєш
 мене! Це світиться в твоїх очах. Дай мені ви-
 плакатись біля твоїх ніг.

ГОЛОС (*з окола*). Дженаро!

ДЖЕНАРО. Хто кличе мене?

ГОЛОС. Брате мій, Дженаро!

ДЖЕНАРО. Це Мафіо!

ГОЛОС. Дженаро! Я вміраю! Помстись за
 мене!

ДЖЕНАРО (*підносячи ніж*). Кінчено. Я більш
 нічого не слухаю. Ви чуєте, сіноро? Ви му-
 сите умерти!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ (*відбиваючись і утримуючи
 його руку*). Зглянься, зглянься! Ще одно слово!

ДЖЕНАРО. Ні!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. Пробач. Послухай!

ДЖЕНАРО. Ні!

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. На Бога!

ДЖЕНАРО. Ні! (*Він бє її ножем*).

ДОНА ЛЮКРЕЦІЯ. А!... Ти убив мене!...
 Дженаро! Я твоя мати!

Завіса.

У Видавництві „Чайка“

можна замовляти також оці книжки:

- В. Винниченко: ТВОРИ, том I. Краса і сила й інші оповідання. 8⁰, 260 сторін.
— ТВОРИ, том II. Голота й інші оповідання. 8⁰, 292 сторін.
— ТВОРИ, том III. Боротьба та інші оповідання. 8⁰, 252 сторін.
— ТВОРИ, том IV. Кузь та Грицунь та інші оповідання. 8⁰, 218 сторін.
— ТВОРИ, том V. Історія Якимового будинку й інші оповідання. 8⁰, 212 сторін.
— ТВОРИ, том VI. Рівновага (роман з життя емігрантів). 8⁰, 274 сторін.
— ТВОРИ, том VII. По-свій, роман. 8⁰, 208 сторін.
— ТВОРИ, том VIII. Божки, роман. 8⁰, 356 сторін.
— ТВОРИ, том IX. Босяк і інші оповідання. 8⁰, 248 ст.
— ТВОРИ, том X. Чесність з собою, роман. 8⁰, 268 ст.
— ТВОРИ, том XI. Хочу, роман. 8⁰, 304 сторін.
— Між двох сил, драма на 4 дії. 8⁰, 136 сторін.
- Р. Кіплінґ: Брати Моуглі, переклад Ю. Сірого. 8⁰, 233+(5) сторін, з 27 малюнками.
- А. Крушельницький: Артистка, драма в 3 діях. 8⁰, 124 сторін.
— Буденний хліб, оповідання. 8⁰, 284 сторін.
— Ірена Оленська і інші оповідання. 8⁰, 296 сторін.
— Як пригорне земля, повість у двох частинах (I. ч.: Як промовить земля. 8⁰, 152 сторін; II. ч.: Як пригорне земля. 8⁰, 300 сторін).
- В. Павлусевич: З пісень кохання. 8⁰, 144 сторін.
- А. Паннекук: Марксизм і Дарвінізм, переклад М. Галагана. 8⁰, 70 сторін.
- Ю. Сірий: Про світ Божий (Бесіди по природознавству). 8⁰, 104 сторін, з 46 малюнками.
— До гір, до моря! (Подорож на Крим). 8⁰, 71+(1) ст., з 15 малюнками і картою Криму.
— Світова мандрівка краплини води, 3. видання. 4⁰, 16 ст., з 4 малюнками й кольоровою окладинкою.
— Про горобця, славного молодця, 3. видання. 4⁰, 16 ст., з 5 малюнками і кольоровою окладинкою.
- С. Черкасенко (П. Стах): Твори, том I (Поезії). 8⁰, 204 сторін з портретом автора.
— Твори, том II (Поезії). 8⁰, 198 сторін.

ВИДАВНИЦТВО „ЧАЙКА“.

- Т. Готье: Панна де Мопен, роман, 2 томи, переклав М. Шраг. 8⁰.
А. Доде: Сафо, роман, переклав В. Чорний. 8⁰.
Еберс: Адріян і Антіной, роман з часів римського цесарства, 2 томи, переклав М. Троцький. 8⁰.
Е. Золя: Рим, роман, переклав С. Пащенко. 8⁰.
І. Мопасан: Монт Оріоль, роман, пер. М. Шраг. 8⁰.
В. Скот: Айвенго, роман, пер. Др. Н. Суровцова. 8⁰.
І. Тургенев: Записки мисливця, оповідання, пер. С. Назаренко. 8⁰.
І. Фльобер: Салямбо, роман, пер. В. Чорний. 8⁰.

Готуються до видання переклади творів таких авторів: Андерсен, Бальзак, Гердер, Гете, Гольдсміт, Грільпарцер, Дікенс, Доде, Достоевський, Еліот, Кінгслей, Лессінг, Меріме, Мультатулі, Такерей, Тургенев, Шерідан, Шіллер, Штіфтер, Якобсен.

III. Бібліотека „Українській дитині“.

Досі появились:

- Ч. 1. Лісовий царь Ох. Народна казка. З 5 образками і 3 кольоровими малюнками Ю. Русова і кольоровою окладинкою. 4⁰, 24 сторін.
Ч. 2. Злидні. Народна казка. З 5 кольоровими малюнками Ю. Вовка і кольор. окладинкою. 4⁰, 11 + (1) ст.
Ч. 3. Царь Лев. Народна казка. З 29 малюнками (в два кольори) Олени Кульчицької і кольоровою окладинкою. 4⁰, 32 сторін.
Ч. 4. Хатка в лісі. Народна казка. З 6 кольоровими малюнками Ю. Вовка і кольор. окладинкою. 4⁰, 16 ст.
Ч. 6. Царенко і змії. Народна казка. З 6 кольоровими малюнками Ю. Вовка і кольоровою окладинкою. 4⁰.
Ч. 8. Про морського царя й його дочок. Народна казка. З 5 кольоровими малюнками Ю. Вовка і кольоровою окладинкою. 4⁰.
Ч. 10. Царевич Яків. Народна казка. З 9 кольор. малюнками Ю. Вовка і кольоровою окладинкою. 4⁰.

Готуються до друку дальші випуски (оповідання віршом О. ОЛЕСЯ і народні казки) з кольоровими малюнками і кольоровою окладинкою.

Замовляти можна в кожній українській книгарні або просто у видавництві „Чайка“ у Відні

(Wien V, Nikolsdorfergasse 7—11).